

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för kultur-, religions- och utbildningsvetenskap

Samverkan i ett lokalt perspektiv

En studie om kommunalpolitikernas upplevelser och uppfattningar
kring samverkan i relation till folkhälsoarbete

Claudia Andersson

2014

Examensarbete, Grundnivå (kandidatexamen), 30 hp
Pedagogik
Hälsopedagogiska Programmet
Pedagogik 61-90 hp

Handledare: Daniel Pettersson
Examinator: Peter Gill

Andersson, C. (2014). *Samverkan i ett lokalt perspektiv: En studie om kommunalpolitikerns upplevelser och uppfattningar kring samverkan i relation till folkhälsoarbete*. Pedagogik 61-90hp. Hälsovetenskapliga programmet. Akademin för utbildning och ekonomi. Högskolan i Gävle.

Abstrakt

I framtiden står vi inför stora utmaningar i fråga om hållbar utveckling, fortsatt välfärd och god folkhälsa. Folkhälsan påverkas särskilt av samhällsförändringar och politiska beslut, i synnerhet av beslut tagna på regional och kommunal nivå, eftersom de fastställda besluten berör människors dagliga förutsättningar. Framtidens organisering av välfärden kan samtidigt inte enbart lösas genom enskilda organisationsförändringar utan det behövs ett långsiktigt arbete med attitydförändringar och metoder som stödjer samverkan och nya förhållningssätt. Politikerns intresse och kunskaper är därför betydelsefulla för att folkhälsofrågor ska prioriteras, vilket vanligtvis sker genom samverkan. Syftet med studien är följaktligen att skildra samverkan i relation till det lokala folkhälsoarbetet hos ledande kommunalpolitiker och om deras upplevda erfarenheter och uppfattningar av denna samverkan. Ytterligare att undersöka förutsättningarna för en fördjupad samverkan kring folkhälsofrågor inom ett specifikt svenskt län. Studien genomfördes utifrån en kvalitativ ansats och ett strategiskt urval av kommunalråd, vilka också besitter rollen som kommunstyrelseordförande, från samtliga kommuner inom det aktuella länet som datainsamlingsmetod. En semistrukturerad intervju valdes för att kunna förstå kommunalrådets uppfattningar om samverkan och det lokala folkhälsoarbetet. Empirin analyserades med hjälp av meningskategorisering och meningskoncentrering. I resultatet framgår det att begreppet samverkan är komplext och att betydelsen kan uppfattas ur flera perspektiv. Resultatet av studien återger således för de mest förekommande aspekter som de intervjuade kommunalråden samtalar om, samverkan som en ekonomisk fråga, samverkan som lärande och gemensam mötesplats, inte för vilka faktorer som är viktigast. Många talar om viljan att göra mer, men att det i praktiken förhåller sig annorlunda. Om inte annat är detta ett nödvändigt arbete som behöver få mer utrymme att implementeras och förankras i den dagliga politiska verksamheten. Det sker genom ett lärande i form av ett 'givande och tagande' människor emellan. Samverkan ska underlätta folkhälsoarbetet då det handlar om att tillsammans se möjligheter och utmaningar för att bland annat nå resultat, effektivitet och utveckling. Ömsesidigt förtroende och ansvarstagande kommer att vara de komponenter som har mest betydelse för lyckad samverkan, precis som tidigare studier även påvisar. I diskussionen framhålls kommunalrådets både generella och specifika uppfattningar.

Nyckelord: samverkan, lokalt folkhälsoarbete, kommunalpolitiker/kommunalråd, ömsesidig påverkan, lärande

Förord

Till en början vill jag rikta ett stort tack till alla som har bidragit med att göra denna studie möjlig, Tack min underbara familj, Tack mina smarta vänner och Tack alla kommunalråd, ni fick studien att bli särskilt unik. Jag vill även passa på att ge ett extrastort Tack till min handledare som fått mig att tänka, inte bara ett, men flera varv därtill som är ens möjligt.

Förhoppningen är att denna studie ska verka som inspiration till att vidare uppmärksamma och samtala kring samverkan aktörer emellan, inom framförallt det aktuella länet, men även runt om i övriga Sverige.

Claudia Andersson
Gävle 2014

Innehållsförteckning

Inledning	5
Bakgrund	6
Samverkan - välfärdsstatens nya arbetsform	6
Vad är samverkan?	6
Varför samverkan?	7
Vilken samverkan?	8
Samverkan - välfärdsstatens nya organisationsfilosofi	9
Tänka samverkan?	10
Samverkan - i det lokala folkhälsoarbetet	10
Sammanfattning	11
Problemformulering	12
Syfte	12
Frågeställningar	12
Metod	13
Vetenskapligt perspektiv	13
Ansats	13
Kvalitativ intervju som datainsamlingsmetod	14
Urval av intervjupersoner	14
Intervjuguide	15
Etiska överväganden	15
Tillvägagångssätt	15
Analys och bearbetning av data	16
Tillförlitlighet och giltighet	17
Resultat och analys	18
Samverkan i relation till det lokala folkhälsoarbetet	18
Samverkan – nyckeln till förändringsarbetet	18
Samverkan – ett effektivt verktyg	18
Samverkan – som en ekonomisk fråga	19
Samverkan – som lärande	20
Samverkan – som gemensam mötesplats	22
Konklusion	23
Diskussion	24
Resultatdiskussion	24
En ny struktur	24
Politiker som aktör	25
Kunskapens makt	26
Metoddiskussion	27
Förslag till fortsatt forskning och avslutande ord	28
Referenser	29
Bilagor	32
Bilaga I	32

Inledning

Hur samhället i stort förhåller sig med sina politiska, ideologiska, kulturella och socioekonomiska betingelser har en betydande inverkan på människors hälsa (WHO, 1986). Folkhälsan påverkas särskilt av samhällsförändringar och politiska beslut, i synnerhet av beslut tagna på regional och kommunal nivå, eftersom de fastställda besluten berör människors dagliga förutsättningar (Proposition 2007/08:110). Politikens intresse och kunskaper är därför betydelsefulla för att folkhälsofrågor ska prioriteras bland den mängd samhällsinsatser som beslutas kring människors livsvillkor (Fitzpatrick & Tinning, 2014). Detta sker vanligtvis genom samverkan som arbetsform mellan politiker och tjänstemän, inom och mellan organisationer eller specifika aktörer (Axelsson & Bihari Axelsson, 2006). Samverkan förutsätter emellertid delaktighet och inflytande, vilket möjligen är grunden till varför dessa återfinns i ett av Sveriges nationella folkhälsomål (Socialdepartementet, 2002) samt i deklARATIONEN om mänskliga rättigheter (UN, 1948). Delaktighet och inflytande skapar engagemang hos människor. Det ger i sin tur en känsla av mening och sammanhang för människor (Antonovsky, 2005). Dessutom är jag, tillsammans med institutionen av Folkhälsocentrum i det undersökta länet, övertygad om att det är det mest framgångsrika sättet till att kunna påverka, politiskt som individuellt, i en positiv riktning.

Bakgrund

I framtiden står vi inför stora utmaningar i fråga om hållbar utveckling och fortsatt välfärd (Murray, Haynes & Hudson, 2010). Framtidens organisering av välfärden kan inte enbart lösas genom enskilda organisationsförändringar utan det behövs ett långsiktigt arbete med attitydförändringar och metoder som stödjer samverkan och nya förhållningssätt (Fridolf, 2006). Samverkan inom folkhälsovetenskap är ett förhållandevis nytt forskningsområde, även om samverkan över myndighetsgränser inte är något nytt (se t.ex. hur detta formuleras i Hälso- och sjukvårdslagen 1982:763; Polislagen 1984:387; Skollagen 1985:1100; Förvaltningslagen 1986:223; Socialtjänstlagen 2001:453), men det är först nu som arbetsformen upplevs bli en nödvändighet inom offentlig sektor (se bl.a. Axelsson & Bihari Axelsson, 2006; Fridolf, 2003; Josefsson, 2007; Willumsen, 2008). Samverkan bör betraktas som en ständig lärandeprocess, det vill säga förmågan i att hantera alla de aspekter som ingår i en samverkan (Danermark, 2000). För att kunna förstå betydelsen av samverkan presenteras här en övergripande översikt kring företeelsen: samverkan som välfärdsstatens nya arbetsform och organisationsfilosofi ur ett teoretiskt perspektiv, aktuell forskning som beskriver förutsättningar och svårigheter med samverkan, samt en redogörelse inför min egen studie ur ett lokalt perspektiv.

Samverkan – välfärdsstatens nya arbetsform

Som rubriken också indikerar uppges samverkan vara välfärdsstatens nya arbetsform som blivit nödvändig på grund av den utveckling som skett (se bl.a. Danermark & Kullberg, 1999; Fridolf, 1999; Fridolf, 2003; Hjern, 2001; Stenberg, 2003). I och med en ökad specialisering av välfärdstjänster och en ökad professionalisering av verksamheter i landet har andra aktörer utöver den offentliga sektorn kunnat inta en alltmer etablerad plats i samhället. Detta har i sin tur bidragit till en uppsplittring av hela välfärdssystemet. Samtidigt har myndigheter ofta fått kritik för bristande helhetssyn (Kronvall, Olsson & Sköldborg, 1991). Många problem och politiska mål är emellertid mångdimensionella och sektorsövergripande. Många människor riskerar då att falla mellan stolarna eller hamna i en rundgång mellan olika verksamheter när problembilden inte ryms inom ramen av en sektor. Utvecklingen har bidragit till att organisationer och verksamheter blivit beroende av varandra. Samverkan har därför blivit en nödvändighet för att välfärdssystemet ska kunna tillhandahålla mer holistiska tjänster till att möta de komplexa behov som finns idag (Prop. 2007/08:110; SOU 2007:72; Statskontoret, 2008).

Vad är samverkan?

Inom forskningsområdet finns det ett flertal olika, ibland motstridiga, definitioner av samverkan samt begrepp med liknande innebörder såsom samarbete, samordning, tvärsektoriellt arbete och integrering. Vissa av dem uttrycker strukturella förhållanden¹ medan andra är grader av processer. Samverkan ses främst som en process i att integrera aktörer, med olika kunskaper och erfarenheter, för att tillsammans arbeta mot ett gemensamt mål (se bl.a. Danermark, 2000; Fridolf, 2002; Grey, 1989; Huxham, 1996; Huxham & Vangen, 2005; Thomson & Perry, 2006; Willumsen, 2008). "Samverkan är medvetna målinriktade handlingar som utförs tillsammans med andra i en klart avgränsad grupp avseende ett definierat problem och syfte", skriver Berth Danermark (2000, s.15). Internationellt beskrivs samverkan likaså som den process som vi människor använder i arbetet med andra för att bland annat skapa, planera, lösa problem och fatta beslut om något.

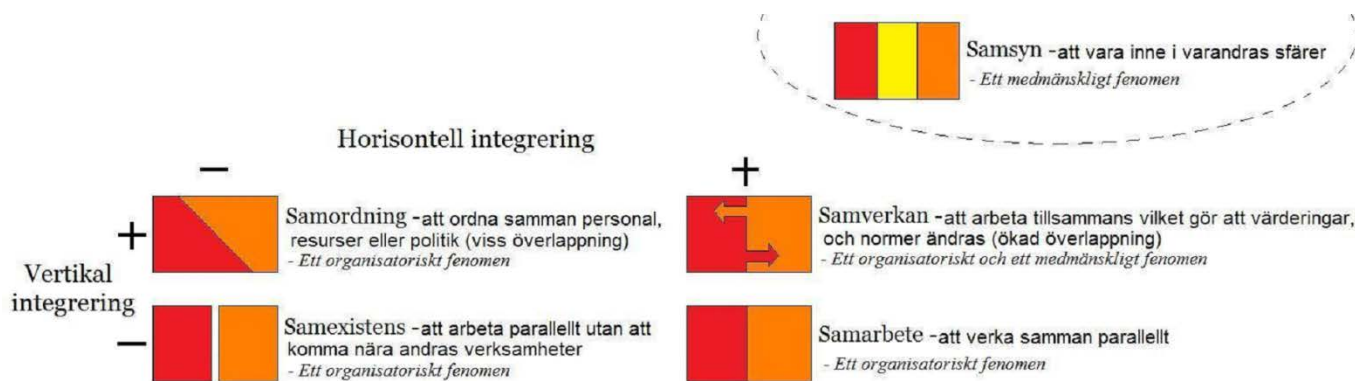
Collaboration is a process through which parties who see different aspects of a problem can constructively explore their differences and search for solutions that go beyond their own limited visions of what is possible (Grey, 1989, s.5).

Collaboration is a process in which autonomous actors interact through formal and informal negotiation, jointly creating rules and structures governing their relationships

¹ *Creating Collaborative Advantage*, Huxham 1996

and ways to act or decide on the issues that brought them together; it is a process involving shared norms and mutually beneficial interactions (Thomson & Perry, 2006, s.23).

Samverkan speglar därför ett djupare perspektiv i fråga om interaktion, integrering, ansvar och komplexitet. Samverkan används därför ofta som en samlingsbeteckning, oavsett hur långtgående den är eller hur den organiseras. Processer mellan människor kan i sin tur te sig på två plan, antingen som en arbetsprocess eller en social process (Kronvall, Olsson & Sköldborg, 1991). Med arbetsprocess avses de handlingar som är inriktade på arbetsuppgiften eller sakfrågan; yttre process, medan den sociala processen innefattar de interaktioner som pågår för att upprätthålla relationer; inre process.

Figur 1. Olika former av ambition och integrering. Källa: Fridolf, M. (2002) "Integrering som lokal organiseringsprocess mellan professionella, chefer och politiker" [sida 13]

Flertal modeller för samverkan ordnas med utgångspunkt i olika ambitions- och integrationsnivåer (se bl.a. Axelsson & Bihari Axelsson, 2007; Danermark & Kullberg, 1999; Fridolf, 2002; Huxham, 1996; Thomson & Perry, 2006; Willumsen, 2008). På den lägsta ambitionsnivån i figuren ovan är de samverkande parterna åtskilda från varandras sfärer med en låg grad av vertikal och horisontell integrering. Nästa nivå innebär att aktörerna tillsammans gör formella överenskommelser om hur arbetet ska samordnas, oftast i form av gemensamma arrangemang eller projekt. Samordning är en integrationsform med en hög grad av vertikal integrering men med en låg grad av horisontell integrering. I motsats, med en hög grad av horisontell och låg grad av vertikal integrering, samverkar parterna genom gränsöverskridande tvärprofessionella arbeten där de tillsammans skapar nya arbetsformer utifrån specifika och klart avgränsade frågor. Den högsta nivån, som också kräver högst ambition, innebär en sammanslagning av två eller fler verksamheter eller en gemensam politik på ett eller flera områden där arbetsuppgifterna förenas. Samverkan är en mera komplex integrationsform, med en hög grad av både vertikal och horisontell integrering, en integration som kan sägas bygga på en hierarkisk samordning i kombination med ett frivilligt samarbete. Vanliga organisationer är uppbyggda för vertikal kommunikation, medan samverkan förutsätter istället horisontell kommunikation (Fridolf, 2002).

Samsyn beskrivs som ett medmänskligt fenomen, som innebär att det föreligger en vilja att förändras. Samsyn betyder att de olika aktörerna har gemensamma uppfattningar och synsätt, vilka skapas i möte med andra, det vill säga genom ett gemensamt lärande såsom i en samverkan. Det kan t.ex. handla om en gemensam syn på människor, kunskap, samhällsinsatser eller arbetsmetoder (Fridolf, 2002, 2006).

Varför samverkan?

Under en lång period har organiseringen av välfärd och folkhälsa anpassats efter specialiseringen och professionaliseringen (Hjern, 2001). Följaktligen uppstår gränser som kräver samverkan. Samverkan är därför en nödvändig del av välfärdssystemet på alla nivåer, då det finns fyra

huvudsakliga skäl varför organisationer, verksamheter eller myndigheter bör samarbeta (Fridolf, 1999, 2002, 2003, 2006). Främst handlar det om att överbrygga välfärdssystemets sektorisering. I och med den ökade specialiseringen har det således blivit svårare att hjälpa människor med sammansatta och komplexa behov. Renodlingen har inneburit att organisationer istället lagt energi på att bevara och bevaka strukturer som tagit onödigt med tid. Kunskapen och förståelsen av varandras profession kan också sägas ha försumrats i allt detta. Det andra skälet till att samverka handlar om att skapa förutsättningar, på så sätt att verksamheterna ska stödja den enskilda individen till att själv ta makt över sin egen livssituation. Genom samverkan samlas med andra ord samhällets resurser kring individen. Det tredje skälet berör kompetensutveckling och utveckling av nya tillvägagångssätt. Därmed kan kompletterande kompetenser bidra till att individen får ett mer omfattande holistiskt stöd, likaså kan nya former för organisering och lärande skapas. Till sist handlar det om att utveckla det sätt som organisationerna styrs på. Ofta finns det förhoppningar om att det med samverkan skall bli effektivare, billigare och bättre.

Samverkan har framförallt visat sig vara ett effektivt stöd i folkhälsoarbetet (Axelsson & Bihari Axelsson, 2007; Stenberg, 2003). En effektiv samverkan förutsätter således att helheten tillgodoses på så sätt att olika insatser samordnas och adderar till varandra på ett meningsfullt sätt (Stenberg, 2003). Till exempel hur olika aktörer verksamma inom folkhälsoarbetet kan addera och kombinera sina respektive kunskaper, resurser samt verksamheter för att nå folkhälsomålen². Helheten blir därför viktigare än den enskilda delen, det vill säga resultatet blir viktigare än funktionen. Genom att uppmärksamma aktörers uppfattningar kring samverkan kan man på så sätt lyfta fram föreställningarna kring företeelsen som i sin tur skapar en ökad förståelse gällande framgångsfaktorer för effektiv samverkan.

Vilken samverkan?

I tidigare studier har man funnit ett antal faktorer och aspekter för en långsiktig, hållbar och framgångsrik samverkan som särskilt bör införlivas (se bl.a. Axelsson & Bihari Axelsson, 2006; Fridolf, 2006; Huxham & Vangen, 2005; Josefsson, 2007; Stenberg, 2003). Att arbeta med andra är många gånger en utmaning och samtidigt väldigt berikande. Det är dock inte bara en fråga om att *vilja* samverka utan det är en komplex process som kräver prioritering, kunskap och god planering. En hållbar samverkan förutsätter en långsiktighet och ett gediget engagemang för förändring av värderingar och förhållningssätt (Axelsson & Bihari Axelsson, 2007; Fridolf, 2006). För att vara långsiktigt hållbar behöver samverkan dessutom integreras och förankras i den dagliga verksamheten samt inkludera befolkningen i detta fall (SOU 2007:72). Särskilt inflytelserika faktorer på samverkan är styrning, struktur och samsyn, som i sin tur bör anpassas efter de förutsättningar som råder (se t.ex. Josefsson, 2007).

En framgångsrik samverkan kräver engagemang och tydlig styrning på alla ledningsnivåer, inte minst på den övergripande politiska nivån, att de aktivt tar ställning för samverkan (se bl.a. Fridolf, 2002; Hjern, 2001). Om inte samverkan stöds på ledningsnivå kommer den bara att fungera kortsiktigt och personbundet. Ytterligare ger en samverkan på ledningsnivå möjlighet att nå fram till viktiga överenskommelser om bland annat ansvarsfördelning, samordning, samt uppföljning och utvärdering av samarbetet och dess effekter. Det vill säga man skapar förutsättningar till att gemensamt koordinera den politiska besluts-, planerings- och budgetprocessen. Hållbar och effektiv samverkan kräver också tydlig struktur för att kunna överbrygga strukturella skillnader (se bl.a. Fridolf, 2003; Huxham, 1996). Det innebär att samarbetsparterna inledningsvis kartlägger de behov som man vill tillgodose, gemensamma mål man vill uppnå samt en tydlig arbetsfördelning och rutiner för samverkan. Till sist behöver de involverade aktörerna kommunicera mera och öka samsynen för att bland annat kunna hantera kulturella skillnader såsom ideologier, värderingar och

² Det övergripande nationella målet för folkhälsoarbetet skall vara att skapa samhällsliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen (Prop., 2002/03:35). Sveriges nationella folkhälsomål innefattar elva målområden: Delaktighet och inflytande i samhället, Ekonomisk och social trygghet, Trygga och goda uppväxtvillkor, Ökad hälsa i arbetslivet, Sunda och säkra miljöer och produkter, En mer hälsofrämjande hälso- och sjukvård, Gott skydd mot smittspridning, Trygg och säker sexualitet och en god reproduktiv hälsa, Ökad fysisk aktivitet, Goda matvanor och säkra livsmedel, Minskat bruk av tobak och alkohol, ett samhälle fritt från narkotika och dopning samt minskade skadeverkningar av överdrivet spelande.

synsätt. (se bl.a. Axelsson & Bihari Axelsson, 2006; Josefsson, 2007) Samsyn innebär dock inte att skillnader mellan aktörernas uppfattningar ska suddas ut. Det är ju dessa olikheter som är grunden för och styrkan i samverkan (Danermark, 2000). Samsyn handlar snarare om tillit och förtroende mellan parterna, då en viss grad av ömsesidig förståelse är viktig för att samverkan ska kunna fungera. Denna samsyn bör även inkluderas på ledningsnivån för att kunna ge ett tydligt stöd och mandat hos aktörerna att känna en större handlingsfrihet i den egna verksamheten (Josefsson, 2007). Samsyn förutsätter i sin tur dialog. Det är då viktigt att visa respekt och ödmjukhet, ta lärdom av varandras synsätt och insikter samt ha mod och lojalitet för att nå fram till en konstruktiv utveckling. Det är ett förhållningssätt som innebär en långvarig process som i sin tur uppfattas dynamisk (Axelsson & Bihari Axelsson, 2007).

Problemorientering, målhantering och anpassningsförmåga är som sagt betydelsefulla aspekter när det gäller den här typen av samverkan kring folkhälsofrågor (se bl.a. Axelsson & Bihari Axelsson, 2006; Stenberg, 2003). Hur det behov eller problem som ska lösas uppfattas bland de olika aktörerna är en viktig aspekt i samverkansprocessen (se bl.a. Danermark, 2000; Fridolf, 2006; Thomson & Perry, 2006). Beroende på aktörernas bakgrund, i synsätt och uppfattningar utifrån profession eller organisation, kan problemet förstås ur olika synvinklar. Många gånger behöver aktörerna skapa en mer samstämmig problembild. Då förutsätts det tid och tydlighet i arbetsuppgifter, roller och ansvarsområden. Flera forskare framhåller även vikten av att ha klara gemensamma och tydliga mål och ansvarsområden för en framgångsrik samverkan, det vill säga att uppnå en överensstämmelse (se bl.a. Axelsson & Bihari Axelsson, 2007; Huxham & Vangen, 2005). Målsättningen med samverkan kan vara många, men förutsättningen är att kunna lyfta fram och diskutera öppna och dolda intentioner samt att parterna är villiga att kunna kompromissa (Huxham & Vangen, 2005). Ytterligare har graden av anpassning av individen och den egna organisationen en viktig betydelse i överensstämmelse med behoven och målen med samverkan. Därför bör man även ta upp olikheterna som kan påverka utvecklingen av samverkan innan man börjar, såsom kulturella och strukturella skillnader i kommunikation, tillgänglighet, tillvägagångssätt, incitament och prioriteringar (Axelsson & Bihari Axelsson, 2006).

För att kunna fördjupa samarbetet behöver styrning, struktur samt personliga värderingar och beteenden utvecklas parallellt (Fridolf, 2006). Därför att, om en gemensam samsyn utvecklas men individens värderingar inte stödjer detta, eller om styrningen och värderingar utvecklas mot att göra gott medan strukturen inte förändras i den riktningen, eller om strukturen utvecklas för att stödja samverkan men styrningen och synsättet finns kvar i ett hierarkiskt tänkande, då uppstår det en yttre eller inre konflikt. Dessutom visar tidigare studier att det blir enklare att de som deltar i processen kan se vinsten och betydelsen av det egna arbetet, vilket påverkar deras motivation och inställning att fortsätta samverka (se bl.a. Fridolf, 2001; Hjern, 2001).

Samverkan mellan olika aktörer kan ses som en förmåga att organisera för att möta människors behov. Varje enskild process är unik, då kvaliteten är avgörande för hur man lyckas (Fridolf, 2006). En viktig förutsättning är att aktörerna är överens om vad som ska åstadkommas, som underlättas genom att diskutera och tydliggöra synsätt och uppfattningar, samt att tillåtas att ifrågasätta varandras kompetenser, arbetssätt och värderingar. Att samverka tar tid och kräver sin förändring. Som tidigare nämnt skapar samverkan ett gemensamt lärande. I lärandet påverkas förhållningssätt och värderingar som i sin tur kan skapa en samsyn (se bl.a. Danermark, 2000; Fridolf, 2006; Kronvall, Olsson & Sköldborg, 1991). Genom att skildra svårigheter och förutsättningar som är förknippade med samverkan kan de intervjuade kommunalråden lära sig att hantera dessa bättre och på så sätt komma med nya lösningar att möta de komplexa behov som finns i det aktuella länet. Kan man göra det kommer samverkan att upplevas mer än effektiv. Detta utmanar dock organisationer och vad deras organisationsfilosofi grundar sig på.

Samverkan – välfärdsstatens nya organisationsfilosofi

Samhället ställs inför ett antal utmaningar där samverkan ses som ett effektivt tillvägagångssätt att komma över dessa utmaningar. Samhälleliga förändringar förutsätter förändring i och anpassning av organisationer, som i sin tur kräver andra former av styrning och ledning av verksamheter (se

bl.a. Danermark & Kullberg, 1999; Kronvall, Olsson & Sköldborg, 1991; Stenberg, 2003). Framtidens organisering av välfärden kan, som sagt, inte enbart lösas genom enskilda organisationsförändringar utan det behövs ett långsiktigt arbete med attitydförändringar och metoder som stödjer samverkan och nya förhållningssätt (Fridolf, 2006). Organisering bör istället ses som att verka över organisationsgränser, då den process som fortgår kan resultera i att nya organisationer bildas (Fridolf, 2002). Således måste man våga prova nya metoder, betona andra infallsvinklar samt utveckla andra verktyg och kompetenser, än de traditionella som ofta inbegriper förhandling, kompromiss och majoritetsbeslut (Kronvall, Olsson & Sköldborg, 1991). Därför är kommunikation och förtroende de i särklass mest betydelsefulla faktorer för framgångsrik samverkan (se bl.a. Fridolf, 2006; Huxham & Vangen, 2005; Stenberg, 2003). Genom att medvetandegöra och skapa dialog pusslas insatserna samman till en helhet. De offentliga tjänsterna bör följaktligen organiseras med hänsyn till befolkningen, *för vem*, snarare än till det politiska styrsystemet för att på så sätt se till människors behov i sin helhet (Hjern, 2001). Huvudmän har därför en betydande roll i detta utvecklingsarbete. Utgångspunkten för denna studie är att försöka förstå ledande kommunalpolitikerns uppfattningar kring samverkan och vilka faktorer som kan komma att ha betydelse för en fördjupad samverkan inom det lokala folkhälsoarbetet. Det vill säga att uppmärksamma vilka förutsättningar som finns och/eller saknas i det aktuella länet för ett fortsatt lyckat folkhälsoarbete.

Tänka samverkan?

Många upplever att möten med människor med andra erfarenheter och perspektiv på tillvaron än de man själv har som väldigt inspirerande. Det kan många gånger både vara tänkvärt och lärorikt. Det är ofta berikande att diskutera olika teorier och synsätt, olika sätt att rama in behov eller problem för att resonera om vilka faktorer som kan komma att ha betydelse samt hur man ser på lösningar. Dessa typer av diskussioner leder även ofta till en insikt om att vi tillsammans på olika sätt kompletterar varandra och att vi på så sätt känner respekt för varandras kunskaper och åsikter (Danermark, 2000). Alla behöver för den skull inte alltid vara överens om det man samtalar om, men man behöver vara överens om *att* man samtalar.

Danermark (2000) menar att de skilda synsätt som föreligger i en samverkan grundas i aktörernas uppfattning om hur verkligheten är beskaffad. Utifrån en aktörs uppfattning om verklighetens beskaffenhet tillkommer antaganden om hur problemet som man samverkar kring har uppkommit samt hur man kan tänkas hantera detta. Utgångspunkten för samverkan är att samla aktörer med olika erfarenheter, då de bär med sig olika teorier och synsätt, på så sätt samlas ett komplement av kunskaper och lärdom. Det kan ske i form av utbyten av idéer och inspiration, men även att man kan komma att förändra delar av sin egen syn eller helt upptäcka nya omvärldsperspektiv. I det här fallet, med utgångspunkt i folkhälsa och folkhälsoarbete, är det ofta förekommande att olika teorier möts utifrån ett synsätt där individens behov förklaras av ett samspel mellan flera olika faktorer. Framförallt står människan i fokus vilka bör betraktas som en helhet, alltså att hon bland annat består av en biologisk, en psykologisk och en social del som tillsammans bildar en helhet (se t.ex. hälsans bestämningsfaktorer i Dahlgren & Whitehead, 1992). Ytterligare tänker man sig att människan utvecklas i ett sammanhang och i samspel med omgivningen (se t.ex. teorin om KASAM i Antonovsky, 2005; utvecklingsekologin i Bronfenbrenner, 1979).

Samverkan – i det lokala folkhälsoarbetet

I regeringens proposition (2007/08:110) för en förnyad folkhälsopolitik utgår man ifrån att det finns ett starkt samband mellan hälsans villkor och individens förutsättningar samt människans behov av integritet och valfrihet. Offentlig sektor har genom sina olika åtaganden ett direkt ansvar för folkhälsan. Framförallt har kommuner och landsting en betydelsefull roll i detta, eftersom deras verksamhet berör ett stort antal politiska områden som påverkar människors dagliga förutsättningar. Således bör man sträva efter att förbättra och utveckla metoder och verktyg för att skapa och anpassa lokala och regionala förutsättningar för befolkningen i syfte att främja hälsan. Denna medvetenhet har ökat under senare år, vilket visat sig bland annat i ett ökat intresse och

engagemang för just folkhälsofrågor. Det hälsofrämjande folkhälsoarbetet och samverkan på regional och lokal nivå kan än dock utvecklas mer, menar regeringen.

Dessutom befinner sig den offentliga sektorn i en pressad situation till följd av en låg tillväxt i samhällsekonomin (Kronvall, Olsson & Sköldborg, 1991). Följaktligen finns det nästintill inget utrymme för nya resurser. Trots detta disponerar den offentliga sektorn fortfarande mycket stora resurser. Därför handlar det mer om att åstadkomma en bättre hushållning med de resurser som finns, att ompröva verksamheter och att omfördela resurser mellan olika verksamheter. Särskilt har det att göra med de system för styrning och ledning som tillämpas idag. Politik anses vara att lyfta upp olika behov och problem på dagordningen (Kronvall, Olsson & Sköldborg, 1991). Den viktigaste uppgiften för politikerna är att prioritera mellan behov och följa hur arbetet genomförs, samt om samarbete och samverkan sker (Fridolf, 1999).

Folkhälsoarbete har i sin tur ofta skildrats som ett organisatoriskt fenomen. Pellmer och Wramner (2007) beskriver folkhälsoarbete som organiserade samhällsaktiviteter för att påverka befolkningens hälsa³. Under senare år har det blivit allt fler åtaganden i folkhälsoarbetet, vilket ställer ännu större anspråk på de organisatoriska förhållandena. Folkhälsoarbetet är i sin tur en del av välfärdssystemet. Den mängd med olika aktörer som involveras i folkhälsoarbeten förutsätter ett ännu större behov av gränsöverskridande samverkan än inom välfärdssystemet i stort (Axelsson & Bihari Axelsson, 2007; Stenberg, 2003). Det är en organisatorisk utmaning att föra samman alla inblandade parter.

Det lokala folkhälsoarbetet, enligt Pellmer och Wramner (2007), bör utgå ifrån fem grundläggande kriterier: kunskapsbaserat folkhälsoarbete, långsiktighet, samverkan, delaktighet och inflytande samt strävan att minska ojämlikheten i hälsa. Med kunskapsbaserat folkhälsoarbete menas att kunskaper av olika slag är utgångspunkt för att bedriva ett effektivt folkhälsoarbete. Långsiktighet krävs för att kunna uppnå påtagliga effekter av folkhälsoarbetet. Folkhälsoarbete handlar om en strävan att uppnå strukturella förändringar men även individuella beteendeförändringar. Således måste det finnas en politisk förankring och att det bör ses som en investering istället för en utgift i den kommunala budgeten. Folkhälsan är allas ansvar och samverkan är det centrala ur ett regionalt och lokalt perspektiv (Pellmer & Wramner, 2007). Samverkan på länsnivå syftar till att stödja ett samarbete mellan länets kommuner, landstinget, näringslivet och frivilliga organisationer för att effektivisera folkhälsoarbetet. För att kunna göra detta är det lämpligt att försöka initiera en process som tar sin utgångspunkt i målgruppens behov (Axelsson & Bihari Axelsson, 2007). Genom att redan i ett tidigt skede inhämta idéer från varandra, beslutsfattare som utförare, kan bättre förutsättningar för samverkan skapas.

Sammanfattning

Samverkan är inget mål i sig utan ett verktyg för att kommunicera samt skapa en bättre process och ett bättre resultat att möta samhällets behov (se bl.a. Fridolf, 2006; Hjern, 2001; Josefsson, 2007; Thomson & Perry, 2006). Samverkan är därför en komplex process som inte bara är en fråga om att *vilja* samverka utan det krävs prioritering, kunskap och god planering. För att samverkan skall vara hållbar krävs en långsiktighet och ett gediget engagemang för lärande och utveckling (Axelsson & Bihari Axelsson, 2006). För att samverkan skall kunna vara långsiktigt hållbar behöver den dessutom integreras och förankras i den dagliga politiska verksamheten samt inkludera berörda målgrupper (SOU 2007:72). Samverkansprocessen är en lärandeprocess där frågor rörande makt, inflytande, förhållningssätt och tankar är särskilt framträdande (se bl.a. Danermark, 2000; Fridolf, 2002). Samverkan blir på så sätt en levande rörelse som kretsar inom ett struktur- och aktörsperspektiv vad det gäller kommunalpolitikens förhållningssätt till samverkan i det lokala folkhälsoarbetet.

³ Jfr med Danermarks (2000) beskrivning av samverkan som medvetna målinriktade handlingar som utförs tillsammans med andra i en klart avgränsad grupp avseende ett definierat problem och syfte.

Problemformulering

Samverkan mellan olika aktörer har blivit nödvändig till följd av den utveckling som skett inom välfärdssystemet och folkhälsoarbetet, samtidigt som det kan ses som en förmåga att organisera för att möta de komplexa behov som finns idag. Det kräver ett gemensamt lärande. I lärandet påverkas förhållningssätt och värderingar som utmanar de medverkande aktörerna att komma överens om vad som ska åstadkommas (Danermark, 2000). Genom att skildra svårigheter och förutsättningar som är förknippade med samverkan kan kommunalpolitiker lära sig att hantera dessa bättre och på så sätt komma med nya lösningar att möta de behov som finns i kommunen, länet eller regionen. Politikens intresse och kunskaper har betydelse för att folkhälsa ska prioriteras, men även för att samverkan ska förhålla sig som en självklarhet.

Syfte

Syftet med studien är att belysa ledande kommunalpolitikens syn, som här representeras av kommunalrådet, om deras upplevda erfarenheter och uppfattningar av samverkan kring folkhälsofrågor. Ytterligare att undersöka förutsättningarna för en fördjupad samverkan inom ett specifikt svenskt län i det lokala folkhälsoarbetet.

Frågeställningar

- Vilken betydelse lägger de intervjuade kommunalråden in i begreppet samverkan kring folkhälsofrågor och folkhälsoarbete?
- Vilka svårigheter eller utmaningar uppfattar kommunalråden att det finns i en samverkansprocess kring folkhälsofrågor?
- Vilka förutsättningar uppfattar kommunalråden att det måste finnas för att möjliggöra en samverkan, inom och emellan kommuner, kring folkhälsofrågor?
- Vilket syfte uttrycker de intervjuade kommunalråden att det finns kring samverkan i det lokala folkhälsoarbetet?

Metod

Kommande del i uppsatsen avser att beskriva studiens metodologiska utgångspunkt, som innefattar vetenskapligt perspektiv, val av metod och urval, etiska överväganden, tillvägagångssätt samt tillförlitlighet och giltighet.

Vetenskapligt perspektiv

Varje försök till att förstå och återskapa hur en verklighet framstår för en annan människa är svårt. Ambitionen var emellertid att skapa en sådan trovärdighet när det gällde att komma mänsklig mening och mänskliga sammanhang nära, som kommunalpolitikerns uppfattningar kring samverkan och folkhälsoarbete. En fråga människor bör ställa sig, oavsett om de är forskare, politiker eller tjänsteman, är hur verkligheten är beskaffad, och om det är det som framträder eller om det är det som framställs? Likaså om tillvaron är stabil eller föränderlig. Dessa frågor har ett pedagogisk värde såtillvida att de beskriver förhållandet mellan den yttre världen och den omvärld som uppfattas av vårt inre medvetande och som formar vårt handlande (Stensmo, 2007). Med pedagogisk värde menas här påverkansprocesser, som har ett starkt samband i fråga om inflytande (Nilsson, 2005).

En ytterligare fråga som är betydelsefull för att komma mänsklig mening och mänskliga sammanhang nära är hur människan når kunskap, för att kunna granska förhållandet mellan dessa. Det finns huvudsakligen två olika synsätt för att få kunskap, antingen genom förnuftet eller genom erfarenheter (Stensmo, 2007). Rationalister hävdar att rationellt tänkande är det primära, vilket handlar om inre processer där tankar och idéer är viktiga förutsättningar. Empiriker menar istället att erfarenheter kommer först genom de sinnesintryck man får av den yttre världen. Det finns emellertid en gemensam nämnare, vilken beskrivs av Herbert och Bergstedt (2008), nämligen att medvetenhet är en grundförutsättning för att överhuvudtaget nå kunskap. Medvetenheten förmedlas i sin tur genom dialog, vilket präglar hur vi människor upplever omvärlden. Människan ser och upplever det hon har ord för, menar Herbert och Bergstedt, med tydlig inspiration från den österrikisk-engelske filosofen Ludwig Wittgenstein⁴. Det blir därför betydelsefullt att medvetandegöra aktörers uppfattningar kring samverkan för en vidare utveckling och stärkt folkhälsoarbete. På så sätt att kan studiens relevans dels beskrivas utifrån ett explorativt syfte, men särskilt lyfta upp märkbara tillämpningsområden med hänsyn till de resultat som framkommer i studien. Det vill säga att studien kan komma att tillföra ny kunskap för det aktuella länets politiker om problem och möjligheter för samverkan kring folkhälsofrågor, men också att resultaten kan omsättas i praktik för att ytterligare förstärka och effektivisera det folkhälsoarbete som bedrivs inom länet.

Ansats

Med hänsyn till studiens syfte var det mest lämpligt att använda sig utav en kvalitativ metod. Denna metod ansågs vara lämpligast för att få en förståelse av kommunalrådets uppfattningar om samverkan och folkhälsoarbete med hjälp av intervjusamtal. Olsson och Sörensen (2007) menar att kvalitativa metoder ger beskrivande data utifrån hur ett fenomen är beskaffat. Kvalitet är i sin tur en egenskap hos något. Genom denna metod kom jag som forskare att kunna systematisera kunskap om en viss företeelse. Med kvalitativa metoder försöker man således att finna kategorier, beskrivningar eller teoretiska modeller som bäst beskriver ett fenomen eller sammanhang i människans omvärld (Olsson & Sörensen, 2007).

Ytterligare kom kvalitativ analys med induktiv ansats att användas i och med dess lämplighet för att objektivt granska och tolka uppfattningar kring samverkan; studiens specifika sammanhang (Olsson & Sörensen, 2007). Med induktiv ansats menas att beskriva det som undersöks på en

⁴ Ludwig Wittgenstein var en av 1900-talets mest inflytelserika filosofer, verksam inom den så kallade analytiska filosofin; läran om begrepp och språk. Han kom endast att publicera den sjuttiofem sidor långa *Tractatus logico-philosophicus* (1921) under tiden han levde. I denna skrift hävdar han att vi inte kan tänka något som vi inte har begrepp för.

allmän och generell nivå som utgår från empiriskt datamaterial (Cohen, Manion & Morrison, 2007). Det innebär att i tillämpningen kan nya infallsvinklar utvecklas och man kan komma att bättre förstå hur människan förhåller sig till det som studeras. Med andra ord, en djupare förståelse bakom det som kan observeras, såsom mänskliga handlingar, erfarenheter och beteenden.

Studien beskrevs ur ett holistiskt synsätt som utgick från ett helhetsperspektiv av samverkan snarare än från dess olika delar. Holistiskt synsätt förhåller sig till att mänskliga företeelser, såsom samverkan och folkhälsoarbete, är komplexa verksamheter som är beroende av förståelse för inom vilka sociala sammanhang verksamheten sker (Olsson & Sörensen, 2007). Människans syn på verkligheten präglas av händelser som hon upplever dem⁵. Helheten kan således inte förstås enbart genom en analys av delarna, därför att summan av delarna är mer än helheten.

Kvalitativ intervju som datainsamlingsmetod

Med hänsyn till syftet kom kvalitativ intervju att vara lämpligast för denna studie. Det mest utmärkande för den kvalitativa intervjun är dess öppenhet och att som forskare kunna utgå från ett specifikt område eller företeelse för att sedan utifrån det fördjupa frågor samt ge möjligheter för mer eller mindre spontana samtal omkring det som framkommer (se bl.a. Cohen, Manion & Morrison, 2007; Kvale & Brinkmann, 2009; Olsson & Sörensen, 2007; Starrin & Svensson, 1994; Trost, 2005). Detta gav de bästa förutsättningarna för att förstå huruvida förhållningssättet till samverkan och folkhälsoarbete kan påverka de politiska insatserna. Ett kvalitativt tillvägagångssätt skapar möjlighet till att fånga människors erfarenheter och innebörder ur deras omvärld (Trost, 2005). Genom intervjun kan respondenten förmedla sin situation ur ett eget upplevt perspektiv med sina egna ord, det vill säga deras subjektiva uppfattning av en viss situation. För att få reda på kommunalrådets uppfattningar kring samverkan valdes en därför såkallad semistrukturerad intervju.

Den semistrukturerade intervjun innebar en flexibel strukturering och utformning av intervjufrågorna som underlättade för mig som intervjuare att kunna vara öppen att ställa spontana fölfrågor samt fördjupa mig i det som respondenten uttryckte under intervjun. Respondenten gavs på så sätt stor frihet kring att uttrycka sina erfarenheter och uppfattningar. Den semistrukturerade intervjun är trots sitt fria upplägg styrd utifrån vissa huvudfrågor, men ju lägre struktureringsgrad intervjun har, desto mer komplexa svar får forskaren av respondenten (Kvale & Brinkmann, 2009).

Urval av intervjupersoner

I denna kvalitativa studie förelåg ett strategiskt urval av kommunalråd från samtliga kommuner i ett svenskt län. Strategiskt urval utgår från att forskaren har specifika kriterier denne önskar att respondenterna ska uppfylla för att kunna få en relevant och givande empiri (Cohen, Manion & Morrison, 2007). I denna studie förelåg en gemensam utgångspunkt genom dels befattningen, samtliga var förtroendevalda av medborgarna, och dels att alla just hade ett beslutsmandat bland annat rörande folkhälsofrågor. Samtliga kommunalråd var även kommunstyrelsens ordförande, som har ett särskilt huvudansvar i kommunala beslut, vilket kom att fortsättningsvis bli avgörande i studien.

Upplägget var att gå in på djupet snarare än bredden, att fokusera sig på en politiker från varje kommun snarare än femtio kommunalpolitiker, från ett och samma län. Syftet var att få en djupare förståelse av ledande kommunalpolitikerns uppfattningar kring ämnesområdet. De tolv kommunalråden (Kommunalråd *I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX, X, XI, XII*), som var och en företrädde var sin kommun, bidrog genom sin medverkan i denna studie till undersökningen. Samtidigt kom det att skapa en övergripande bred bild över länet.

⁵ Jfr med inledningen av detta avsnitt i fråga om verklighetens beskaffenhet.

Intervjuguiden

Till grund för datainsamlingen låg en av mig framarbetad intervjuguide (se bilaga I). Den semistrukturerade intervjun gav ett utrymme till att möjligtvis ändra i ordningsföljden av frågorna samt utveckla och ställa eventuella fölfrågor under själva intervjun, men innehållet bör även vara jämförbar för att underlätta senare tolkning och analys (Trost, 2005). En förutsättning för en organiserad intervju var att intervjuguiden inte innehöll alltför många frågor eller temaområden. Guiden kom således att bestå av tre huvudområden: bakgrund, relationen till folkhälsoarbete och relationen till samverkan, med frågor bland annat kring definition av begrepp, positiva och negativa erfarenheter av samverkan, hur den ideala samverkan uppfattades samt visioner de hade med samverkan. Intervjuguiden innehöll på så sätt endast övergripande frågor. Intervjufrågorna inleddes öppna, som exempelvis "vad" och "hur", för att erbjuda respondenterna möjlighet till att få utveckla och förklara sig, då målet var att väcka spontana beskrivningar. Under varje fråga formulerades även stöd- och fölfrågor för att lättare kunna få specificerade svar av respondenterna. Ett exempel på en sådan fråga var: "Hur ser en ideal samverkan ut för dig?" vilken sedan följdes upp med hjälp av två följdfrågor: "Finns det några centrala faktorer?" samt "(om ja) Vilka? (om nej) Hur kommer det sig?". För att testa intervjuguidens kvalitet genomfördes sedan en pilotstudie med en politiker med motsvarande kriterier för undersökningens målgrupp, som kontaktades för att medverka i en telefonintervju. På så vis kunde frågornas relevans, avgränsning och begriplighet granskas. Intervjuguiden kom därefter att omrevideras för att bättre anpassas till att få svar på studiens syfte.

Etiska överväganden

Vid vetenskapliga studier förutsätts etiska ställningstaganden för att forskningsarbetet skall utföras på ett korrekt sätt. Det forskaren främst bör beakta är det som berör individen i samband med forskningen, vilket beskrivs nedan med utgångspunkt i denna studie och som grundas på Vetenskapsrådets etiska principer (2010).

Den främsta principen handlar om att informera deltagarna vad undersökningen syftar till och vad det innebär att medverka i studien, att deltagandet var frivilligt samt att de hade rätt att avbryta sin medverkan när som helst. Deltagarna blev tillfrågade om medverkan i studien genom både muntlig och skriftlig förfrågan via telefon och e-post. Efter min presentation och introduktion av undersökningen fick de även möjlighet till att få eventuella funderingar och praktiska frågor besvarade. I förväg bestämdes att intervjun skulle pågå under cirka en timme. Tidslängd för intervjun är viktigt att informera om för att respondenten skall kunna bedöma om hon/han har möjlighet att avsätta tiden (Trost, 2005). Även för att kunna planera sin dag i övrigt, då inte andra viktiga aktiviteter ska bli lidande för att intervjun drar över på tiden. Ett medgivande av alla deltagarna erhöles via mejl innan intervjuerna genomfördes.

Med hänsyn till anonymitet och konfidentiellitet framkommer det inte i studien enskilda personuppgifter av kommunalråden, däremot deras position. Ett dilemma var om jag skulle namnge vilket län det rörde sig om utan att för den skull skada deras integritet. I resultatet har data således sammanfattats på ett sådant sätt att ingen av respondenterna skall kunna identifieras. Skälet till detta tillvägagångssätt var för att kunna besvara studiens ändamål. Bandinspelningarna kommer att raderas efter det att uppsatsen är godkänd. De kommer dock att först magasinerats av högskolan under två år för att finnas till hands om giltigheten i denna uppsats skulle ifrågasättas. Efter dessa två år kommer empirin att destrueras. De inspelade intervjuerna kommer dock inte att finnas att tillgå för en allmänhet. I likhet med Berglund (2000) var förhoppningen att kunna erbjuda en självreflektion hos läsaren, vilket möjligtvis kan komma att vara andra politiker, till att söka finna de antaganden och åsikter som vi människor vanligtvis har om olika företeelser i olika sociala sammanhang. I tron om att i goda möten skapas goda skäl.

Tillvägagångssätt

I början av våren 2010 kontaktades Folkhälsocentrum i det undersökta länet för att först och främst bolla idéer kring mitt examinationsarbete och kring ämnet. I detta inledande skede ville jag

framförallt undersöka politikernas relation till samverkan kopplat till folkhälsoarbete. Med tanke på den beslutsposition som politiker har, i ett vidare perspektiv, om förhållningssättet till samverkan och folkhälsoarbete påverkar således deras prioriteringar. Kommunalråden inom det aktuella länet kontaktades därför, med hänsyn till deras position, med hjälp av telefon för att först se om det förelåg intresse och om så var fallet informera om studiens syfte samt de etiska aspekter som finns i relation till studien. Under samtalet gavs också förslag på lämpliga tider för intervju tillfällen. Efter telefonsamtalen med kommunalråden skickades dessutom ett informationsbrev via e-post kring praktiska uppgörelser och studiens uppgifter. Intervjuerna utfördes sedan runt om i länet i mitten av april 2010.

Intervjusamtalen inleddes med att än en gång upplysa om undersökningens syfte som sedan följdes av frågor med stöd från intervjuguiden. Varje huvudfråga ställdes lika till alla respondenter, men följdfrågorna kunde skilja sig beroende på vad som blev sagt. Detta för att säkra trovärdigheten och giltigheten i undersökningen (Cohen, Manion & Morrison, 2007). Respondenterna beviljade även att bli inspelade under intervjusamtalet som kom att underlätta den senare transkriberingen.

Viktigt att ta med i beräkningen inför en intervjusituation är dess omständigheter. Kvale och Brinkmann (2009) menar att intervjun sker i ett specifikt socialt sammanhang, vilket kan inverka på hur respondenten agerar och svarar. Kommunalråden fick själva välja vart hon/han ville att intervjun skulle genomföras. Detta för att lättare kunna skapa ett ömsesidigt förtroende i en miljö som de känner sig bekväma i. Min enda förväntning var att intervjun skulle ske i ett ostört rum, då jag sedan tidigare har blivit medveten kring denna typ av sammanhang, vilket kom att underlättas genom att vi fastslog tiden för mötet. Övervägande delen av intervjuer som genomfördes gjordes i respondentens arbetsrum, förutom två som intervjuades i samband med sammanträden på annan ort i länet. Intervjuerna tog uppskattningsvis en timme.

Intervjuerna spelades in på band, utom beklagligtvis två, parallellt med att anteckningar anfördes. Dessa tillfällen som inte bandades, på grund av en icke fungerande ljudförstärkare, sammanställdes direkt efter intervjun medan det ännu var färskt i minnet. Dock blev det lite ledsamt i den senare bearbetningen av resultatet, eftersom tillgången till endast anteckningarna begränsade exemplifieringar av deras utsagor. Fördelen med ljudinspelning är att det är det tillförlitligaste sättet för intervju, förutsatt att all teknik fungerar (Kvale & Brinkmann, 2009). Vad som kan beskrivas negativt med inspelningen är att det kan avgöra hur respondenten svarar, eftersom det som framkommit i intervjun kan upplevas som mer definitivt. I vissa fall fick jag den känslan, men att jag då återigen hänvisade till studiens syfte.

Analys och bearbetning av data

Bearbetningen av datamaterialet skedde i åtskilliga steg, vilket kom att underlätta analysen, framställningen och tillförlitligheten av resultatet (Cohen, Manion & Morrison, 2007). Till en början lyssnades alla inspelningar av intervjusamtalen igenom parallellt som materialet transkriberades ordagrant. Därefter lästes intervjuerna i sin helhet ett flertal gånger för att kunna urskilja mönster i materialet samtidigt som nyckelord kom att antecknas. Det resultat som framkom av intervjuerna kom i analysen att presenteras utifrån studiens syfte. Analysen var i sin tur uppbyggd på dels meningskategorisering och dels meningskoncentrering. Meningskategoriseringen innebar att jag delade in intervjumaterialet med hjälp av nyckelorden i olika teman för att lättare få en struktur, som avsåg överskådlighet (Olsson & Sörensen, 2007), men även för att besvara studiens syfte. De olika teman som framkom kategoriserades sedan i rubriker vilka låg som utgångspunkt för resultatet. Meningskoncentreringen innebar istället att respondenternas utsagor formulerades mer kortfattat och kärnfullt, då den huvudsakliga betydelsen i de långa uttalandena omformulerades till kortare och mer överskådliga meningar, som avsåg minskad komplexitet (Olsson & Sörensen, 2007). Tanken med detta tillvägagångssätt var att ur respondenternas uppfattningar finna centrala teman att analytiskt granska. Resultatet framställdes i löpande text med citat för att på så vis skapa inblick och levandegöra intervjumaterialet. Slutligen fördes en diskussion kring resultatet för att vidare kunna få en förståelse för kommunalrådets uppfattningar i fråga om samverkan inom länet.

Tillförlitlighet och giltighet

I all forskning är tillförlitlighet och giltighet viktiga aspekter att ta med i beaktandet gällande forskningsprocessen (Cohen, Manion & Morrison, 2007; Olsson & Sörensen, 2007). Att visa att studien är trovärdig är en av de största utmaningarna när man ägnar sig åt kvalitativ forskning (Trost, 2005). Således hade studiens tillvägagångssätt grundligt beskrivits för att även läsaren skulle kunna följa hela processen och därmed göra en egen bedömning av studiens trovärdighet. Under arbetets gång hade datakällor angivits och hänvisats, eftersom läsaren inte kom att ha möjlighet att tillgå ursprungsmaterialet av intervjuerna eller empirin. Detta innebar i sin tur att läsaren endast hade möjlighet att utgå från det jag som forskare valt att nämna i studien. Därför var det viktigt att förhålla sig till vilket datamaterial och vilka citat som skulle omnämnas. Däremot finns det alltid risk av en snedvriden tolkning av materialet menar Kvale och Brinkmann (2009), som antingen kan bero på respondenten och/eller forskaren, alltså på grund av att mellanmänskliga relationer har en inverkan. Exempelvis kanske respondenten uttryckte sig medvetet eller omedvetet, oklart eller undvek att ge vissa djupare svar. Samtidigt bör forskaren se till att få utförliga svar snarare än att få svar som respondenten kanske tror sig att intervjuaren ville höra. Dock eftersträvades samtliga intervjufrågor att hållas öppna och att respondenten skulle exemplifiera eller konkretisera så mycket som möjligt, vilket kom att öka chansen till att ta reda på det som jag avsåg att undersöka. Med hjälp av inspelningar och transkriberat intervjumaterial kom det även att stärka trovärdigheten genom att det minimerade risken av att använda oriktiga citat eller förvrängt material. Jag som forskare kunde på så sätt förstå nyanser av meningar genom att läsa utskriften, empirin, om och om igen och på så vis lär känna mitt material mycket väl. Dock kom det att förhålla sig aningens annorlunda gällande de två tillfällena som inte bandades, eftersom en första sammanställning kom att begränsa exemplifieringar av deras utsagor, vilket kan ha medfört ouppmärksam empiri. Flera av de författare som beskriver intervjuprocessen (se bl.a. Kvale & Brinkmann, 2009; Starrin & Svensson, 1994; Trost, 2005) betonar att kvalitativ analys av data således är beroende av en intim relation mellan forskaren och datamaterialet, att de på så sätt blir oskiljaktiga.

Nästa utmaning med studien var huruvida datamaterialet fångade den verklighet som jag avsåg att undersöka. I kvalitativ forskning sker en ständig och reflexiv tolkning av forskaren, vilket innebär att det är omöjligt att tala om objektivitet, då alla ser världen genom sina glasögon (se bl.a. Kvale & Brinkmann, 2009; Trost, 2005). Därför är det viktigt, när det talas om validitet och giltighet, att komma ihåg att olika forskare tolkar på olika sätt, vilket för den skull inte betyder att en undersökning saknar validitet. Således var det viktigt vid hanteringen av empirin att ta hänsyn till vems sanning/verklighet som styrde tolkningen av materialet, eftersom en tolkning inte kan ske utan att lägga in sina egna värderingar, såkallad intern validitet. Därför kom analysen att stärkas genom citat för att läsaren själv skulle kunna urskilja och förstå intervjusamtalen och inte få en färdig tolkning utan en egen bedömning av trovärdighet och giltighet. Ständigt ifrågasattes vad enskilda delar ur datamaterialet stod för och bidrog till studien för att skapa en bild av hur utvalda citat och berättelser i helhet påverkade och kompletterade varandra. Ambitionen var att ge ett bredare perspektiv kring samverkan i syfte att kunna upptäcka fler nyanser i kommunalrådets uppfattningar. I fråga om yttre validiteten handlade det om huruvida urvalet var representativt för alla kommunalråd/kommunalpolitiker eller inte, vilket vore orimligt. Däremot, som Berglund (2000) framhåller, har vi människor många liknande tankar och funderingar rörande livets meningar. I detta fall samverkan kring folkhälsofrågor, som skildras ur kommunalrådets uppfattningar. Vilket i sin tur möjliggör en dialog, mellan parter som är involverade i denna typ av arbete, som kan leda till en större medvetenhet kring företeelsen⁶.

⁶ Jfr med Herberts och Bergstedts (2008) beskrivning av att medvetenhet dels är en grundförutsättning för att nå kunskap och dels att den förmedlas genom dialog.

Resultat och analys

I detta avsnitt inleds och presenteras de mest framträdande uppfattningarna kring samverkan och det lokala folkhälsoarbetet av samtliga kommunalråd, vilka också besitter rollen som kommunstyrelseordförande, inom ett specifikt län. Därefter följer en mer detaljerad redogörelse och analys av kommunalrådets utsagor med utgångspunkt i tre temaområden. Under första rubriken skildras *samverkan – som en ekonomisk fråga*, vidare berörs *samverkan – som lärande* och slutligen *samverkan – som gemensam mötesplats*. Utifrån dessa rubriker behandlas studiens syfte och frågeställningar.

Kommunalråden bestod av sex kvinnor och sex män. De politiska tillhörigheterna såg ut som sådan, sex socialdemokrater, fyra centerpartister och två moderater. Respondenterna hade även varit verksamma olika länge som kommunalråd, men gemensamt för dem var erfarenheten av att ha varit kommunalråd under samma fyraåriga mandatperiod (som började gå mot sitt slut).

Samverkan i relation till det lokala folkhälsoarbetet

Samverkan – nyckeln till förändringsarbetet

Samverkan, beskriver kommunalråden, är en nödvändighet för att nå resultat i sitt arbete, inte bara i fråga om folkhälsa utan inom alla utvecklingsfrågor som ingår i en kommunal verksamhet. En respondent säger just att "Det är omöjligt att lösa ett problem om den ena förvaltningen kör sitt spår, den andra förvaltningen kör sitt spår och den tredje sitt spår" (Kommunalråd VII). Samverkan är således en förutsättning för att man ska uppnå dels effektivare ärendehantering och dels utvecklande verksamhet som gynnar befolkningen. En annan respondent uttrycker följande:

Folkhälsoarbetet är ett bra exempel på när det visar sig att samverkan är en förutsättning för att lyckas. Det är i samverkansarbetet och samverkansformen som... annars så ser jag att det kommer att vara vissa frågor som vi inte kommer att lyckas med (Kommunalråd II).

Samverkan är nyckeln till förändringsarbetet, anser respondenten, som inte är ensam om den uppfattningen. Eftersom förutsättningarna i samhället ständigt förändras. Samverkan är därför en nödvändighet och självklarhet idag inom offentlig sektor, men bör även vara en nödvändighet och självklarhet gentemot andra aktörer i samhället såsom privata företag, föreningar och frivilliga organisationer, uppger kommunalråden.

Samverkan – ett effektivt verktyg

Kommunalrådets erfarenheter av samverkan är att den underlättar och skapar mer möjligheter, bland annat i form av befintlig kunskap och arbetsunderlag, samlade resurser, bredare förankring, större genomslag i den aktuella frågan och större driv på aktörerna att ge det bästa. Den främsta visionen för samverkan handlar om när det kommer till det här med effektivitet⁷.

Men för att kunna nyttiggöra dessa samlade möjligheter samt uppfylla en framgångsrik samverkan förutsätts ett systematiskt eller strategiskt program för den här typen av arbete, framhåller kommunalråden särskilt. Det vill säga att det finns en tydlig struktur med tydliga mål och arbetsuppgifter/-roller, utformad tids- och budgetplan, tillgång till resurser, bred förankring med behöriga människor, utformad utvärderings- och uppföljningsplan samt politisk förankring. I första hand grundas det systematiska arbetet i en politisk förankring, upplyser kommunalråden. Som det se ut idag med stora organisationer med olika nämnder och förvaltningar behövs, i det här fallet folkhälsoperspektivet, implementeras och förankras mycket mer inom kommunerna. Det är politiken som måste betona vikten av folkhälsa och folkhälsoarbete. Folkhälsa är i sin tur ett diffust

⁷ Med effektivitet menas här exempelvis mjuka och hårda värden, med andra ord det man mäter som subjektiva resultat såsom befolkningens upplevelse av trygghet eller objektiva resultat såsom ekonomiflöde.

begrepp, framhåller majoriteten av kommunalråden, eftersom det kan vara svårt att bryta ned folkhälsoperspektivet i mindre delar för att kunna se vilka insatser som behövs. Samverkan uppfattas därför som en effektiv metod/verktyg till att nå utveckling genom att man mer tänker i system och i helhet. Att se tvärsektorielt och förhålla sig holistiskt, det är det som är utgångspunkten för samverkan, är flera kommunalråd enade om.

Från det smala stuprörstänket till samverkan är jätte viktigt, som en respondent (Kommunalråd VI) uttrycker, "att man inte jobbar i olika stuprör utan man fokuserar tillsammans", inom en organisation som mellan organisationer, instämmer flera av kommunalråden. Istället för att fördela frågor mellan exempelvis socialnämnden, barn- och utbildningsnämnden samt byggnads- och miljönämnden, bör man se hur en fråga skär över hela organisationen. Hur tänker man kring ungdomar, hur förhåller man sig mellan arbetslöshet och sysselsättning eller hur påverkar dessa förändringar folkhälsan? Kan man då samlas under samma tak, alltså utifrån ett folkhälsoperspektiv, blir det även lättare att ta med sig tankesättet till sin egen förvaltning, exemplifierar två respondenter (Kommunalråd II & Kommunalråd IX). Om man dessutom i ett tidigt skede ser ur ett folkhälsoperspektiv, i alla politiska frågor, minimerar man även risken av felaktiga beslut som i sin tur kostar en massa pengar och tid. Det föreligger också en stor utvecklingspotential i och med detta när olika kompetenser samlas, på så sätt att det ger en ökad helhetsbild som ger ett större genomslag för verksamheten och för målgruppen, menar kommunalråden. Samverkan skapar en helhetssyn och skapar också en helhet i verktygslådan, som en av respondenterna (Kommunalråd X) uttrycker. Det vill säga, det underlättar förståelsen av människors tillvaro och hur tillvaron påverkar folkhälsan.

Följande rubriker skildrar en mer detaljerad beskrivning och analys av kommunalrådets uppfattningar och underliggande syfte med samverkan ur ett lokalt perspektiv, med utgångspunkt i tre kategorier: ekonomi, lärande och gemensam mötesplats.

Samverkan – som en ekonomisk fråga

[Samverkan] det är som det låter, samarbete mellan olika parter och mellan människor för att man tillsammans ska få ut mer än vad man kan få ut var och en (Kommunalråd X).

Samtliga tolv kommunalråd uttrycker att samverkan ska ses som ett vinnande koncept, samverkan är mer än bara den enskilda summan. Ett bra exempel på vad delad insats kan betyda uttrycker följande respondent:

En dubbel insats på ett samverkansprojekt blir ju större utfall än om man gör det själv. Du får exempelvis ett bättre utfall, men till en mer begränsad egen insats på så sätt att man delar ju på allting, både vad det gäller initiativ, uppfattning, beslut och genomförande. /.../ Samtidigt som vi lär av varandra (Kommunalråd VIII).

Kommunalråden pratar om samverkan som en verksam och kostnadseffektiv tillvägagångssätt som samtidigt är nödvändig för att kunna hantera kommunens kärnverksamhet. Utgångspunkten är att samla *rätt* resurser och/eller kunskap där varje aktör har sin del av ansvar. Eller som en av respondenterna säger, "Ett givande och ett tagande" (Kommunalråd I). Av intervjuerna framkommer det att det är vanligt att den "största" aktören tar ett större ekonomiskt ansvar än vad enskilda företag, föreningar eller frivilliga organisationer kan göra (Kommunalråd VII). På samma sätt kan en mindre kommun delta i ett samarbete därför att den är mer övergripande eller ställer större krav än vad de själva förmår, berättar en annan respondent (Kommunalråd XII).

Hela tiden är det en kamp om resurser och budget från de olika förvaltningarna. Budgetarbetet är otroligt viktigt för några stora nya resurser kommer sällan (Kommunalråd XII), utan det handlar hela tiden om att hitta effektiviseringar och kostnadsminskningar som gör att man fortfarande kan upprätthålla en bra utvecklande verksamhet. Sedan måste man bli bättre på att tillvarata på de resurser som finns i form av olika projekt, redogör en annan respondent (Kommunalråd XI). Även

betydelsefullt är det att redan initialt ta hänsyn till folkhälsan, understryks av en tredje respondent (Kommunalråd III), i alla frågor i samtliga beslut. I och med att den kommunala verksamheten tillgodoser de behov som befolkningen har i samhället. "Sedan slipper man hantera problem", uttrycker samma respondent det som (Kommunalråd III). Det handlar emellertid mer om långsiktiga prioriteringar snarare än att ta ett beslut, som citaten nedan belyser:

Det är det som är svårt som politiker att kanske ibland att... även fatta dom här besluten å förstå att om jag satsar på ex antal kronor på att jobba med folkhälsa på olika sätt, så kan jag se att... då behöver inte jag lägga pengarna här framme sen... utan det är här vi måste satsa resurserna. /.../ Samverkan är ett måste, vi måste bli bättre på att samverka i överhuvudtaget. Det är genom att vi gör det som vi lär oss själva å vi lär andra att vi kan nyttja dom resurser vi har mycket bättre (Kommunalråd XI).

..har man inte en frisk befolkning så får man inte in skattemedel å då har man inte mycket å fördela heller, så att det hänger på det (Kommunalråd IX).

Hälften av respondenterna upplever sig se en koppling mellan folkhälsa och ekonomisk välfärd, ökar folkhälsan påverkar det ekonomin positivt. På så sätt får man andra förutsättningar i sin handlingsfrihet och i sitt arbete men även andra förutsättningar till att också fatta bra beslut, det vill säga att prioritera *rätt*. Samverkan ska ses som ett 'förhållningssätt', uttrycker flera av kommunalråden, som ska politiskt förankras inom organisationen. På så sätt blir det också lättare att förhålla sig flexibelt som i sin tur kan ge effektivare verksamhet.

Till sist informerar kommunalråden att deras position som kommunstyrelsens ordförande har ett särskilt inflytande på budget och ekonomifrågor. En av respondenterna (Kommunalråd VIII) menar att om man saknar insikt blir det enklare att slå ifrån sig och inte lyssna, och att det ibland kan ta tid.

Samverkan – som lärande

Varenda dag möter politiker och tjänstemän varandra för att diskutera tillsammans om olika frågor och ärenden. I det dagliga samarbetet skapas möjligheter att påverka varandra, som en respondent uttrycker, "samverkan är ju då det dagliga samarbetet" (Kommunalråd III). Samverkan handlar om, i enlighet med majoriteten av kommunalråden, att samtala å ena sidan och att vara lyhörd å andra sidan. Det sker ett ständigt utbyte av tankar och erfarenheter:

Alltså vem man sitter och diskuterar runt bordet... man blir ju påverkad av alla och det är väl också en form av samverkan? Alltså, när vi sitter runt kaffebordet kanske någon slänger ur sig någonting, vilket fastnar i min hjärna för det kan jag använda i arbetet. Jag tar allt... allt det jag upplever tar jag med mig in i [be]slut, som påverkar också hur det blir i slutändan (Kommunalråd III).

Påverkan kan vi inte leva utan, menar respondenten, för då har vi ingen utveckling utav något. Därför ska man i alla sammanhang lyssna, ta till sig, värdera och resonera om saken, för att ta reda på om det kanske är något man själv kan inspireras utav, beskriver respondenten (Kommunalråd III). Likaså en annan respondent (Kommunalråd I) belyser vikten av att utgå ifrån sig själv och känna sig trygg i sin arbetsroll.

Andra respondenter (Kommunalråd II, Kommunalråd V & Kommunalråd XI) delar med sig av sina erfarenheter, just när man har varit med som en samverkanspart och känner att det ger någonting tillbaka, dels för sig själv och dels för sin organisation. På så sätt att man utvecklas av arbetet genom att kanske få nya arbetssätt och metoder samt skapa nya kontakter. Kommunalråden pratar här om samverkan som att växa som individ och organisation. En av respondenterna citeras:

Oavsett vart vi kommer ifrån vill man känna att det här är viktigt, att det tillför mig och min organisation någonting. Men man måste också följa upp för att se så att det inte bara är en känsla utan att det också i verkligheten får effekt det vi gör (Kommunalråd II).

En positiv samverkan, förklarar några av kommunalråden, kännetecknas av en ödmjukhet och öppenhet inför varandra att kunna både delge misstag och framgångar på ett adekvat sätt. Det grundas i en ömsesidig respekt för varandra, människor emellan, mellan nämnder och förvaltningar, olika kommuner samt olika samhällsaktörer. En förutsättning för samverkan, skildrar två respondenter (Kommunalråd X & Kommunalråd XI), är att man som aktör betraktar var och en som en likvärdig part och förstår att alla är på samma nivå. Med andra ord att det är jämställt, något som flera respondenter starkt instämmer med. Uppdragsgivaren är många gånger den som sitter på pengarna och har oftast huvudansvaret för vad det är man nu ska göra. Den som har huvudansvaret måste följaktligen ha goda ledaregenskaper för att de medverkande aktörerna, om det är fem eller femtio, ska känna att de är med i processen, klagör respondenterna (Kommunalråd IX, Kommunalråd X & Kommunalråd XI).

Hälften av kommunalråden betonar vikten av att samtidigt själv förstå sin roll i sammanhanget, "för att annars försvagar man ju varandras områden lite grann på något sätt" (Kommunalråd VI). Man har olika roller och ansvar, som bland annat tjänsteman och politiker. Däremellan ska det naturligtvis finnas en öppen dialog och ömsesidig förståelse för *helheten*, berättar respondenterna (Kommunalråd I, II, III, IV, V, VI). Det förutsätter tillit och förtroende människor emellan men också gentemot uppdraget, fortsätter dem med att berätta. Politikerna måste följaktligen ha förtroende för tjänstemännen som arbetar fram de dokumentationer och underlag, medan tjänstemännen måste ha tillit till den politiska verksamheten och de beslut som fattas. En ytterligare tanke, från en annan respondent (Kommunalråd XI), gällande att se sin egen roll i sammanhanget, är att som kommun måste man dessutom vara företrädare eller föregångare. Det är om inte annat kommunens ansvar.

Flertalet av kommunalråden är enade att om en samverkan ska fungera måste alla parter vilja bidra till det gemensamma. Alltså det måste finnas en vilja, ett intresse och ett engagemang. Samarbetet i detta fall hålls samman genom viljan att göra gott för invånarna, vilket är det som också motiverar, skapar engagemang och ger mening åt arbetet. Följaktligen kommer politiker, tjänstemän och samtliga involverade känna att det är viktigt att bjuda till. Oavsett om det är en liten eller stor samverkan måste det finnas en själ, "alltså det måste finnas en tanke och en idé varför man jobbar med saker och ting", som en av respondenterna säger (Kommunalråd XI). En vision man har som kommun är att förkovra sig till att bli bättre på allt, tillkännager en respondent (Kommunalråd VIII). I allt arbete gäller det att höja sig till en nivå som gärna är ett par snäpp bättre, som gör att man som kommun alltid har något att sträva mot, "vi får se som att bra kan bli bättre", uttrycker en annan respondent (Kommunalråd II). Det gör man, menar den tredje respondenten (Kommunalråd IV), genom att se till att alla just inser varför man måste samverka och att hitta samverkansmöjligheter.

Till sist menar en respondent (Kommunalråd II) att samverka är ett annorlunda sätt att jobba på, som förutsätter delaktighet och ansvarstagande, men framförallt "kräver [det] ett öppet sinnelag... jag menar att det är ett förhållningssätt". Även andra kommunalråd hävdar att de yttersta besluten präglas av ens synsätt. Det handlar om att tänka på ett visst sätt, att tillsammans se utmaningar och möjligheter istället för att leta hinder, och som sagt vara öppen inför varandra och nya insikter. Det handlar också om att utgå från ett holistiskt och horisontellt förhållningssätt, det vill säga ett underifrån-perspektiv, i enlighet med kommunalråden, där initiativen ska komma från aktörerna snarare än att någon från ledningen talar om vad som ska göras.

Samverkan – som gemensam mötesplats

I kommunalrådets utsagor framkommer det att samverkan är en ömsesidig påverkan. En utgångspunkt för att kunna utbyta kunskaper och erfarenheter är att det föreligger en gemensam

mötesplats där man tillåter sig mötas, *på lika villkor*. Genom att mötas i sin syn kring en fråga eller ärende, i form av att antingen problematisera, prioritera eller planera, är en förutsättning att kunna nå resultat i det gemensamma arbetet, exemplifierar kommunalråden.

När man har kommit så långt att här har vi en gemensam fråga som är viktig, att man då sätter sig ned och... "Vad har vi för erfarenheter? Hur har vi hanterat frågan tidigare? Hur kan vi göra och hur gör vi det slutliga upplägget tillsammans?" (Kommunalråd VIII)

Nio kommunalråd talar för vikten av att gemensamt problematisera den aktuella frågeställningen, som en respondent (Kommunalråd II) sammanfattar, "då har vi kommit långt med samverkan när vi ser samma problematik". Där alla medverkande parter ska initialt vara med och diskuterar fram prioriteringar och mål. Utgångspunkten är att komma fram till en överensstämmelse om hur man ska lösa problemet, att deltagarna har med sig i samarbetet liknande uppfattning och värdegrund i frågeställningen, berättar några av respondenterna. Dessutom får man en effektivare ärendehantering och bättre genomslag på folkhälsoarbetet, beskriver en av dem (Kommunalråd III), när man samlas, diskuterar och uträttar frågorna öppet från början. När alla känner sig delaktiga och har möjlighet att påverka "behöver man heller inte stöta på patrull där liksom", fortsätter respondenten. Sedan kan man aldrig göra det till 100 procent men det är särskilt viktigt i dessa sammanhang (Kommunalråd III).

Två kommunalråd (Kommunalråd II & Kommunalråd IV) talar om deras upplevelse av att det finns goda förutsättningar till att mötas i utskotten, för att diskutera och finna prioriteringar. En av dem (Kommunalråd IV) menar dock att möteskulturen i vårt land generellt behöver ändras. En vanlig kritik är att det finns för mycket möten medan respondenten här tror sig det motsatta. Däremot behöver sammankomsterna bli kortare för att lyckas få tid till egen värdefull reflektion, även om det bara handlar om en halvtimme eller timme.

Ytterligare uppfattning är att samverkan också ger större genomslag och inflytande i den aktuella frågan, anser alla kommunalråd förutom en respondent. När flera aktörer möts och verkar tillsammans i riktade folkhälsoinsatser ger det mer tryck i frågan, redogör en respondent:

Jag tror inte folk tar till sig när det är för mycket som är för smått va'. Dom kör kanske på hälsocentralen en kampanj, till exempel anti-rök-kampanj eller någonting sådant, sedan kör folkhälsorådet kanske någonting två månader senare något liknande. Nej [i bestämd ton], gör det tillsammans, gör det lite stort så att det blir uppmärksammat, att det här är allvarligt liksom. Jag tror det uppfattas mer med respekt och allvar om man gör det lite större. Oavsett vilket det är... så lite större tryck, ja [nickar] (Kommunalråd XII).

Respondenten menar att samlad insats, när flera drar åt samma håll, spänner frågan högre vilket ger mer genomslagskraft. Folkhälsorådet i kommunen, hälsocentralerna inom landstinget, försäkringskassan, arbetsförmedlingen och flera andra aktörer är alla intresserade av att få ner ohälsan. När aktörerna har samma målbild blir det lättare att mötas och dra nytta av den kunskap som finns i syfte att påverka. Att medverka bidrar till ett ökat fokus på frågan men även att man som samarbetspart gärna inte vill ligga sist i ligan utan man vill snarare ligga i framkanten av den så att säga, vilket gör att man anstränger sig mera, erkänner en respondent (Kommunalråd VIII). Samverkan gynnas helt enkelt beroende på att man har samma fokus på frågan och driver deltagarna på ett annat sätt när man är flera. Flera kommunalråd ger exempel på att samverkan skapar gemensamt inflytande:

..det finns ingenting som ger en sådan tyngd och sådan kraft som människor som är engagerade och som ger ett sådant driv i frågorna där alla pratar samma sak (Kommunalråd III).

Konklusion

Av intervjusamtalen skildras kommunalrådets syn på vad samverkan betyder för dem, hur samverkan influerat dem samt vad deras intentioner med samverkan är. Efter en gedigen granskning kom jag att urskilja i kommunalrådets uttalanden både gemensamma och specifika uppfattningar. Många talar om viljan att göra mer, men att det i praktiken förhåller sig annorlunda. Om inte annat är detta ett nödvändigt arbete som behöver få mer utrymme att implementeras och förankras i den dagliga politiska verksamheten. Det sker genom ett lärande i form av ett 'givande och tagande' människor emellan. Samverkan ska underlätta folkhälsoarbetet då det handlar om att tillsammans se möjligheter och utmaningar för att bland annat nå resultat, effektivitet och utveckling. Det förutsätter ett strategiskt eller systematiskt program med tydlig målsättning, problemhantering och flexibilitet att tillåtas att mötas på. Ömsesidigt förtroende och ansvarstagande kommer att vara de komponenter som har mest betydelse för lyckad samverkan, med hänsyn till denna studie.

Diskussion

Avslutande del i uppsatsen avser att presentera den slutgiltiga diskussionen, det vill säga en reflektion av framfört resultat samt huruvida resultatet motsvarar studiens syfte och frågeställningar. Resultatet diskuteras utifrån ett struktur- och aktörsperspektiv samt samverkan som arbetsprocess och social process. Ytterligare följer en metoddiskussion och några avslutande ord.

Resultatdiskussion

Då begreppet samverkan är minst sagt komplext blir det också påtagligt att betydelsen kan uppfattas ur flera perspektiv hos kommunalråden. Av intervjuerna framkommer det dock som en nödvändighet i det lokala folkhälsoarbetet, men även i andra välfärdsfrågor (se t.ex. Hjern, 2001), för att uppnå en effektivare och utvecklande verksamhet, i och med att förutsättningarna i samhället ständigt förändras. Flera av respondenterna har en positiv inställning till samverkan, vilket framgick under intervjusamtalet men även under arbetet med intervjumaterialet. Ambitionen med studien är att öka medvetenheten om samverkan i relation till det lokala folkhälsoarbetet hos ledande kommunalpolitiker och hur de tänker kring denna samverkan. Följande diskussion återger därför de mest förekommande aspekter som de intervjuade kommunalråden samtalar om, inte för vilka faktorer som således är viktigast. Parallellt med denna diskussion framhålls kommunalrådets både generella och specifika uppfattningar.

Samverkan ses främst som en process, i den vetenskapliga litteraturen (se bl.a. Danermark & Kullberg, 1999; Fridolf, 2006; Huxham & Vangen, 2005; Thomson & Perry, 2006), där aktörer med olika kunskaper och erfarenheter tillsammans arbetar mot ett gemensamt mål. Samverkan ses av kommunalråden likaså som en process som måste förhålla sig till den ständigt föränderliga människan och samhället. Ytterligare finns det ett samband med samverkan som arbetsprocess och social process i deras uttalanden, då det bland annat handlar om att kunna verkställa de beslut man tagit samt upprätthålla goda relationer och ömsesidigt utbyte.

Särskilt inflytelserika faktorer för en långsiktig, hållbar och effektiv samverkan är styrning, struktur och samsyn, i enlighet med Josefsson (2007), vilka i relation till studiens resultat kan jämföras med de termer som kommunalråden samtalar kring: ekonomi, lärande och gemensam mötesplats. Till exempel att ekonomin låter sig kanske styras för mycket av politikernas prioriteringar, att det efterfrågas tydligare gemensamma mötesplatser eller strukturer för att lyckas nå fram till resultat samt att lärande ses som en självklarhet för att skapa en samsyn och således goda arbetsutsikter. Eller som Fridolf (2006) redogör för i sin studie, som jag tycker sammanfattar det hela väldigt bra, att aktörerna är överens om vad som ska åstadkommas, som underlättas genom att diskutera och tydliggöra synsätt och uppfattningar samt att man tillåter sig att ifrågasätta varandras kompetenser, arbetssätt och värderingar.

En ny struktur

En gemensam uppfattning, som återkommer hos flera av kommunalrådets uttalanden, är att det förutsätts ett tydligt systematiskt eller strategiskt program för den här typen av arbete som behöver politiskt förankras. Vad är det egentligen som eftertraktas så mycket och behöver politiskt förankras? Handlar det om det som folkhälsa och samverkan har gemensamt, ett helhetstänk i att samla insatser till att kunna möta de behov som finns? Eller har det att göra med delaktighet och inflytande? Det har nog delvis med båda att göra, då kommunalråden just uttrycker att det föreligger en stor utvecklingspotential när man kan samla olika kompetenser som dels ger en ökad helhetsbild och dels ger ett större genomslag kring en fråga. I tidigare studier framgår det som sagt ett klart samband mellan styrning, struktur och samsyn, då dessa behöver utvecklas parallellt (Fridolf, 2006). För att kunna implementera samverkan som en del av det systematiska arbetet krävs det således tydlig struktur för att kunna övervinna strukturella skillnader (se bl.a. Fridolf, 2003; Huxham & Vangen, 2005). Knappast någon ifrågasätter nödvändigheten av samverkan, men

fortfarande betraktas samverkan som något "extra". Så det förutsätter en förändring av hur man bör förhålla sig till organisationen, precis som Fridolf (2006) starkt framhåller, det behövs ett långsiktigt arbete med attitydförändringar och metoder som stödjer samverkan och nya förhållningssätt. En god inledning är att man börjar betrakta den aspekten i alla beslut. Bara där, i beslutsapparaten, utgår man ifrån ett *gemensamt förhållningssätt* som vi kan kalla det.

En tanke som dessutom är värd att lyfta upp, är att det faktiskt är annorlunda att arbeta inom den offentliga sektorn, då det var fjärde år helt plötsligt kan ändra inriktning. Därför blir det ännu viktigare att hitta en långsiktig och hållbar lösning till att kunna organisera upp folkhälsoarbetet, eller vilket arbete det än må vara, då samverkan upplevs av kommunalråden som en effektivare metod och ärendehantering kring folkhälsofrågor.

Politiker som aktör

Att samverkan ses som en nödvändighet i offentlig sektor är egentligen inte så förvånansvärt om det nu finns ett påtagligt krav. På så sätt att människor riskerar att 'falla mellan stolarna' när problembilden inte ryms inom ramen av en sektor och på brist av helhetssyn (SOU 2007:72). Det finns mycket som talar för att välfärdsstaten skulle bli bättre om man istället förstärkte överbyggnaden mellan sektorer (se bl.a. Axelsson & Bihari Axelsson, 2006, Fridolf, 1999). Sektoralisering innebär att man delar upp verksamheter för att man tror sig att det ska bli mer lätthanterligt (Hjern, 2001). Sektoraliseringen skapar snarare problem eftersom ju fler specialiserade områden som finns desto större är risken att helhetsaspekten går förlorad. Således förutsätts samverkan men som i det mesta gäller det att det råder en rimlig balans mellan specialisering och integrering. Hur man än gör kommer det alltid att finnas de som hävdar att det finns för mycket av det ena eller det andra. Därav kommer frågan upp på tal rörande makt. Vem har det slutgiltiga avgörandet, specialisten eller generalisten? Därför har politiker en avgörande roll i deras uppdrag och beslutsfattande samt på så vis ställer särskilda krav. Exempelvis hur pass man lyckas integrera samverkan i den dagliga politiska verksamheten. Eftersom man måste ställa sig frågan om man inte förnekar graden av komplexitet hos människan och av samhället genom att förneka samverkans betydelse? Själva idén med samverkan som arbetssätt är att olika aktörer kan bidra med sin kompetens och kunskap. Genom att också olika aktörer arbetar mot samma mål kan fallgroparna runt individen spikas igen och på så sätt ökas den enskildes förutsättningar. Men för att detta ska vara möjligt bör aktörerna emellan erkänna betydelsen av varandra.

Flertalet av kommunalråden talar för en ömsesidighet; "ett givande och ett tagande", mellan aktörerna. Ytterligare visar det sig att det är vanligt att den "största" aktören tar ett större ekonomiskt ansvar på samma sätt som den "minsta" aktören ser det som en förutsättning att dela på resurser. Det finns en underliggande ton i vissa av intervjuerna att detta skapar en viss exploatering. Jag kan tänka mig att det då finns skäl till varför de större kommunerna upplever sig vilja ha mer mandat å ena sidan och till varför de mindre kommunerna istället förlitar sig på andra å andra sidan. Oavsett vilket så bortser man från det gemensamma ansvaret. Men det betyder inte att relationen mellan dem fortfarande kan vara ömsesidig. Jag tänker mig som att i en hälsosam relation så bjuder båda parterna upp till en enkel och kravlös dans. Och någon gång började det hela med en middag.

Ett givande och ett tagande innebär också att man samtalar och lyssnar. Förtroendebaserad kommunikation ses som mest betydelsefullt för en framgångsrik samverkan (se bl.a. Axelsson & Bihari Axelsson, 2006; Fridolf, 2001; Josefsson, 2007; Stenberg, 2003), vilket förutsätter ömsesidig respekt och att man betraktar varandra som jämlika parter, i enlighet med kommunalråden själva. Själva diskussionsfrågan till aktuella politiker och övriga aktörer inom länet är hur de själva förhåller sig till makt. Dels på grund av att makt är en påtaglig aspekt i det politiska forumet men också för att möta varandra på en nivå där utbyte av tankar och lärande kan ske. För utan förtroende vågar man inte misslyckas för att lyckas.

Det är våra värderingar som kan sägas ligga till grund för vårt handlande. Det är det som är utgångspunkten oavsett om det är en liten eller stor, ett enskilt eller gemensamt åtagande, då vårt förhållningssätt till företeelsen avgör utfallet. Det finns ingen anledning till att göra en förändring om

man inte känner någon skyldighet till att göra det, gentemot sig själv eller andra, i en specifik fråga eller generellt. Men vem är det då som skapar denna känsla av förpliktelse om inte politiker? Därför har de inte bara ett särskilt ansvar utan ett oundvikligt ansvar. På så sätt kan man tycka att det vore enklare att ta sig möda till att samordna det politiska innehållet mer än att strida om att bevara och bevaka påhittade strukturer (se t.ex. Fridolf, 1999, 2002, 2003, 2006). Ett av kommunalråden menar just att "som kommun måste man vara företrädare eller föregångare". Detta förhåller sig givetvis på individ- som samhällsnivå.

Kunskapens makt

Som ett av kommunalråden uttrycker att "i det dagliga samarbetet skapas möjligheter att påverka varandra", på så sätt sker det ett ständigt utbyte av tankar och erfarenheter. När man tidigare studerat samverkan är lärandeaspekten en tydlig del av processen och många gånger syftet med att samverka (se bl.a. Danermark, 2000; Fridolf, 2006), vilket kommunalråden likaså framhåller. I möte med andra människor och professioner samlas det olika perspektiv och erfarenheter vilket upplevs som inspirerande och kompletterande, för både verksamheten och individen, på så sätt att man kan finna nya lösningar genom att delge misstag och framgångar på ett adekvat sätt. Detta förutsätter ömsesidig respekt och förtroende för varandra, människor emellan som kommuner emellan, något som kan urskiljas i både kommunalrådets uttalanden och tidigare studier (se bl.a. Fridolf, 2001; Huxham & Vangen, 2005; Thomson & Perry, 2006). Det främjas bland annat av goda ledaregenskaper, prestigelös kommunikation och uppmuntran i överensstämmelse med kommunalrådets upplevelser. Dessutom betecknar ärlighet och uppriktighet ett samtycke att faktiskt ömsesidigt dela med sig sitt inflytande eller vad det må vara, det vill säga kunskap. Det sker endast genom att själv bjuda till.

Ökad medvetenhet och insikt gör att man blir mer nyfiken att ta till sig nya saker. Till kommunens uppdrag hör det till att fördela resurser mellan olika verksamheter, då politikernas intresse och kunskaper är avgörande för att prioritera rätt (Fitzpatrick & Tinning, 2014). Som ett av kommunalråden likaså säger under intervjun, "saknar man insikt blir det enklare att slå ifrån sig och inte lyssna". Skulle man med förmodan sakna insikt, torde det även påverka den ekonomiska bedömningen?

Insikten och förståelsen av samverkan i relation till det lokala folkhälsoarbetet möjliggör i sin tur ett förhållningssätt som kan bli avgörande för kommande insatser och projekt. Utmanande tanke är ifall detta förhållningssätt kommer att skilja när det gäller att prioritera folkhälsofrågor och samverkan på kommunal nivå. En första tanke är att det med utgångspunkt i ett holistiskt synsätt, precis som resultatet framlyser, kommer att medföra hållbarare samverkan eftersom flera aktuella aspekter då tillgodoses. Detta är något som faktiskt tidigare studier just uppger (se bl.a. Josefsson, 2007; Stenberg, 2003). Förslagsvis bör föreställningarna om det folkhälsoarbete man ska samverka om vara ömsesidiga när det gäller problemorientering, målsättning och implementering eftersom resultatet påverkas av den överenskommelse som föreligger (Fridolf, 2006). En andra tanke är att det med utbyte av kunskap och erfarenheter sker ett lärande som ger utrymme till att utvecklas. Kontentan bör bli den att man har mer att förlora på att inte samverka.

Samverkan bör vidare diskuteras i relation till närliggande begrepp och definitioner, i det aktuella länet, men också utifrån möjligheten och viss del konsekvenserna av att tillskriva samverkan dess motsats. Det vill säga vad händer om man inte samverkar? Hur beroende är folkhälsoarbetet av samverkan? Slutligen för att verksamheten ska nå fram till resultat med de uppställda folkhälsomålen och generera skatteintäkter förutsätts det i vissa frågor en samverkan. I det politiska arbetet är det vanligt att egna intressen och insikter påverkar slutgiltiga prioriteringar, men man har alltid inflytande över sina egna val och utveckling. Det är på något vis allas och ingens ansvar det som berör oss kollektivt, således förutsätts det gemensamma mötesplatser där utbyten kan införlivas och ta form. Politiken strävar efter att få igenom sina frågor, folkhälsoarbetet ämnar till att påverka människors livsvillkor och samverkan utgår ifrån ett gemensamt inflytande, samtliga mot en positiv riktning från flera nivåer. Utmaningen ligger i att förhandla fram, som i så mycket annat, en rimlig balans och göra det bästa som kräver ömsesidig prioritering, kunskap och planering.

Samverkan må vara enklare i teorin än i praktiken. Det finns fortfarande hur mycket som helst att diskutera i relation till samverkan och folkhälsoarbete. Samverkan ur ett lokalt politiskt perspektiv är inte helt givet utan det finns många faktorer som påverkar det förväntade resultatet. Hur organisationen förhåller sig, hur relationen mellan politiker och tjänstemän ter sig, vilka förutsättningar som finns i kommunen och bland befolkningen samt hur det ser ut kommuner emellan, är bara några exempel. Ambitionen var dock att skildra kommunalrådets upplevelser och uppfattningar om samverkan utifrån deras synvinkel kring folkhälsofrågor.

Något som jag trodde initialt skulle uppmärksammas mer utav kommunalråden handlar om delaktighet och inflytande. Det visade sig istället uttryckas i andra termer under intervjusamtalen. Delaktighet kan ses som en aktiv medverkan och gemensamt ansvar, då kommunalråden uttryckte det mer med betoning av ett individuellt ansvarstagande. Och visst ligger det på varje individ att vara delaktig, men delaktighet handlar för mig också om att stödja de sociala och kreativa processerna i samarbetet. Hur kan man tydligare uppmärksamma samverkan som en arbets- och social process?

Metoddiskussion

I denna del av diskussionen förs en kritisk metoddiskussion gentemot mig som forskare och arbetets utformning. Enligt mig finns det alltid förbättringar att göra. Till att börja med har jag genom arbetets gång upplevt att ämnesvalet kanske varit något komplext.

Valet att arbeta utifrån en kvalitativ intervju känner jag fortfarande varit den mest lämpade. Mitt första argument att välja kvalitativ forskning och intervjusamtal handlar om begränsningar i möjliga tillvägagångssätt med hänsyn till syftet. Jag kan inte komma på ett bättre val i sökandet efter att skapa en helhetsförståelse av en, minst sagt, aktuell företeelse och hur den representerade aktören i sin tur förhåller sig till ämnesområdet. Likt pedagogiska forskningsmetoder så är denna kvalitativa studie flexibel och öppen för det generella som det specifika som ger möjlighet att få en större förståelse för respondenten och deras uppfattningar (Cohen, Manion & Morrison, 2007). Mitt andra argument handlar om nyfikenhet och respekt för den kunskap människan själv bär med sig in i olika sammanhang. Hur ska vi kunna komma mänsklig mening nära ifall vi själva inte tror på mänsklig mening? Jag har även stor respekt för läsarens förmåga att själv resonera och värdera kvalitén i analyserna. Det tredje argumentet handlar om upptäckens väg som ger möjlighet att pendla mellan olika tolkningsvägar och slutsatser. När empirin talar med 'flera tungor' skapas ständigt tolkningar och omtolkningar mellan det som är observerbart eller imaginärt (Berglund, 2000). Fördelen med en kvalitativ intervju är att få stöta och blöta, vrida och vända tolkningarna för att få en mångsidighet av svar. Det är mångfalden som är eftersträvarnsvärd, men däremot inte det lättaste att reda ut. Jag ser därför att denna val av metod gav mig möjlighet och svar att uppmärksamma den verklighet som är av mitt intresseområde.

Utgångspunkten med ett holistiskt synsätt är visserligen att mänskliga företeelser är komplexa och som ytterligare är beroende av förståelsen för dess sociala sammanhang (Olsson & Sörensen, 2007). På så sätt att dessa företeelser kan uppfattas olika mellan olika individer, organisationer och samhällen. Respondenterna har exempelvis olika erfarenheter av samverkan inom sin verksamhet samt olika definitioner av vad (folk)hälsa är. Samverkan inom det lokala folkhälsoarbetet i ett svenskt län, som denna studie berör, omfattar flera olika *delar* vilka har varit väsentliga att lyfta fram för att kunna urskilja någon form av en *helhet*. Helheten kan således inte förstås enbart genom en analys av delarna eftersom summan av delarna är mer än helheten (Olsson & Sörensen, 2007). Analysen bör följaktligen resoneras med hjälp av flera perspektiv. Bland annat skildrar resultatet utifrån ett struktur- och aktörsperspektiv samt samverkan som arbetsprocess och social process.

Det som har varit roligt med arbetet är att ha kunnat pröva mina tankar kring "förhållningssättets prägling", det vill säga att medvetandegöra och få en större förståelse av aktörers upplevelser och uppfattningar om en specifik företeelse i ett socialt sammanhang. Jag är tacksam för de

intervjutillfällen som gavs med samtliga kommunalråd från ett och samma län samt det resultat som utvecklades. Det kräver dock full närvaro och kritisk reflektion för att i analysen kunna vara "obunden" så mycket som möjligt i sin förförståelse. Det vill säga att inte göra intrång i materialet med för många av mina egna tolkningar och erfarenheter. Den sociala verkligheten kan i sin tur föreställas på olika sätt menar man (se t.ex. Stensmo, 2007). I intervjuerna skildras erfarenheter ur respondenternas gemensamma arbete där respondenten själv fick möjlighet att med egna ord berätta och förmedla sin situation. Kommunalrådets verklighet existerar utanför mig då jag genom denna studie fick möjlighet att kunna ta del utav den. Utifrån ontologiska och epistemologiska antaganden kan man därför fråga sig om det helt existerar en objektiv verklighet. Ytterligare om olika människor kan dela samma verklighet samt om all kunskap är subjektiv.

Med hjälp av att avgränsa arbetet kan det komma att underlätta för läsaren att få en mer enhetlig överblick av studien, vilket bitvis har varit svårt att omsätta till en bra text. I och med att studiens syfte berör både samverkan och folkhälsoarbete ur ett kommunalt perspektiv kände jag att det var relevant att uppmärksamma tidigare forskning och litteratur inom båda dessa områden samt utifrån ett lokalt perspektiv, som inneburit mycket kunskapsstoff. Det finns ett stort utbud kring samverkan men desto mindre i relation till folkhälsoarbete och framförallt som involverar lokala aktörer, som tycks vara ett förhållandevis nytt forskningsområde.

Förslag till fortsatt forskning och avslutande ord

Då samverkansprocessen ställer krav på den deltagande individen som organisationen i dagens välfärdssamhälle är det nödvändigt, i dubbel bemärkelse⁸, att fördjupa och forska vidare utifrån flera perspektiv. Det är väsentligt att granska det gemensamma arbetet utifrån olika nivåer och aktörer inom den offentliga sektorn såväl som samverkan i den privata sektorn, det vill säga på ledningsnivå som på operativ nivå – lokalt, regional och nationellt. Ytterligare bör befintliga studier, såsom denna, följas upp utifrån ett tidsperspektiv, då det ger svar om samverkan verkligen gett önskade effekter samt vilka aspekter som man kanske återigen bör förhålla sig till. Till sist bör man se ur olika vetenskapliga förfaranden och våga prova nya teorier och inriktningar i samverkan som process.

Samverkan kan sägas bygga på dialog medan dialogen bygger på tankar. Samverkan präglas således av ens värderingar och synsätt. Under arbetet med denna studie återfann sig det alltid en tanke. Om hur man i verkligheten kan komma att skapa förståelse för människors förhållningssätt och att dessa faktiskt har ett starkt inflytande på ett konstruktivt och ömsesidigt handlande, i synnerhet inom människoinriktade verksamheter. Jag vill därför uppmärksamma och skapa reflektion kring dessa teman för att på så sätt bli medveten om sitt eget bemötande av andra, vilket jag tror främjar delaktighet och känsla av meningsfullhet långsiktigt.

⁸ Jfr med hänsyn till studiens bakgrund och tidigare forskning.

Referenser

- Antonovsky, A. (1991). *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur och kultur.
- Axelsson, R. & Axelsson, S. B. (2006). Integration and collaboration in public health: a conceptual framework. *The International Journal of Health Planning and Management*, 21(1), 75-88.
- Axelsson, R. & Axelsson, S. B. (2007). *Folkhälsa i samverkan: mellan professioner, organisationer och samhällssektorer*. Lund: Studentlitteratur.
- Berglund, S. (2000). *Social pedagogik: i goda möten skapas goda skäl*. Lund: Studentlitteratur.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Cambridge: MA: Harvard University Press.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2007). *Research Methods in Education* (6:th ed.). London: Routledge.
- Dahlgren, G. & Whitehead, M. (1992). *Policies and Strategies to Promote Equity in Health*. Copenhagen: Regional office for Europe, WHO.
- Danermark, B. & Kullberg, C. (1999). *Samverkan: välfärdsstatens nya arbetsform*. Lund: Studentlitteratur.
- Danermark, B. (2000). *Samverkan - himmel eller helvete?: en bok om den svåra konsten att samverka*. Stockholm: Gothia.
- Fitzpatrick, K. & Tinning, R. (ed.). (2014). *Health Education: Critical Perspectives*. New York: Routledge.
- Fridolf, M. (1999). *Samverkan i det lokala välfärdssystemet: politiker och ledares betydelse*. Göteborg: CEFOS, Göteborgs universitet.
- Fridolf, M. (2001). *Samarbete och ökat förtroende*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Fridolf, M. (2002). *Integrering som lokal organiseringsprocess mellan professionella, chefer och politiker*. Göteborg: CEFOS, Göteborgs universitet.
- Fridolf, M. (2003). *Finansiell och politisk samordning i den lokala välfärden: En ny politisk arena för gemensam prioritering mellan huvudmän*. Göteborg: CEFOS, Göteborgs universitet.
- Fridolf, M. (2006). *Ett fördjupat samarbete: En skrift om förhållningssätt, system, relationer och professionalitet i utvecklingen av välfärden*. Göteborg: Ideelle AB.
- Grey, B. (1989). *Collaborating: Finding Common Ground for Multiparty Problems*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Herbert, A. & Bergstedt, B. (2008). *Kunskapen och språket: om pedagogiken, texten och hjärnan* (1:a uppl.). Stockholm: Liber AB.
- Hjern, B. (2001) Välfärdsstatens institutioner och de multipla behovsmänniskorna. I Dahlströms, E. (red.). *Riv ner - bygg nytt!: en debattbok om samhällsstrukturer vid vägskäl*. Söderhamn: Tjänsteforum.
- Huxham, C. (ed.). (1996). *Creating Collaborative Advantage*. London: Sage.

Huxham, C. & Vangen, S. (2005). *Managing to Collaborate: The Theory and Practice of Collaborative Advantage*. New York: Routledge.

Josefsson, B. (2007). *Strategi för samverkan: kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling, Rikspolisstyrelsen & Socialstyrelsen.

Kronvall, K., Olsson, E. & Sköldborg, T. (1991). *Förändring och lärande: en utmaning för offentlig sektor*. Lund: Studentlitteratur.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun* (2:a uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Murray, A., Haynes, K. & Hudson, L. L. (2010). Collaborating to achieve corporate social responsibility and sustainability?: Possibilities and problems. *Management and Policy Journal*, 1(2), 161-177.

Nilsson, P. (2005). *Vad är pedagogik?: Några tankar om pedagogikämnet i ett jämförande perspektiv*. Umeå: Pedagogiska institutionen, Umeå universitet.

Olsson, H. & Sörensen, S. (2007). *Forskningsprocessen: Kvalitativa och kvantitativa perspektiv* (2:a uppl.). Stockholm: Liber AB.

Pellmer, K. & Wramner, B. (2007). *Grundläggande folkhälsovetenskap* (2:a uppl.). Stockholm: Liber AB.

Starrin, B. & Svensson, P. (red.). (1994). *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur.

Statskontoret. (2008). *Staten regionalt och lokalt: modeller för organisation och samverkan*. Stockholm: Statskontoret.

Stenberg, R. (2003). *Fundamentala aspekter för att samverkan ska leda till målen för folkhälsan*. Stockholm: Folkhälsoinstitutet.

Stensmo, C. (2007). *Pedagogisk filosofi* (2:a uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Thomson, A. M. & Perry, J. L. (2006). Collaboration process: Inside the black box. *Public Administration Review*, 66(1), 20-32.

Trost, J. (2005). *Kvalitativa intervjuer* (3:de uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Vetenskapsrådet. (2010). *Forskningsetiska principer inom humanistisksamhällsvetenskaplig forskning*. Hämtat 17 mars, 2010, från Vetenskapsrådets hemsida:
<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Willumsen, E. (2008). Interprofessional collaboration - a matter of differentiation and integration?: Theoretical reflections based in the context of Norwegian childcare. *Journal of Interprofessional Care*, 22(4), 352-363.

Lagar, propositioner och offentliga utredningar

SFS 1982:763. *Hälso- och sjukvårdslagen*.

SFS 1984:387. *Polislagen*.

SFS 1985:1100. *Skollagen*.

SFS 1986:223. *Förvaltningslagen.*

SFS 2001:453. *Socialtjänstlagen.*

Prop. 2002/03:35. *Mål för folkhälsan.*

Prop. 2007/08:110. *En förnyad folkhälsopolitik.*

SOU 2007:72. *Kommunal kompetens i utveckling.*

UN 1948. *The universal declaration of human rights.*

WHO (1986). *Ottawa charter for health promotion.*

Intervjuguide

Bakgrund

Namn, Ålder, Kön, Befattning, Arbetsuppgifter, Partitillhörighet

Relationen till folkhälsoarbete

1] Vad lägger du i begreppet folkhälsoarbete? Vad är folkhälsa?

2] Vilken betydelse skulle du säga att folkhälsan har i din kommun och på vilket sätt?
(ge exempel)

3] Hur ser du på din position i relation till kommunala beslut rörande folkhälsoarbeten?

Relationen till samverkan

4] Vad lägger du i begreppet samverkan?

5] Vad tycker du om samverkan?

6] Vilka erfarenheter har du av samverkan för att bedriva folkhälsoarbete?
(beskriv projekt/fall)

Vad kännetecknar en positiv(+) samverkan? Vad kännetecknar en negativ(-) samverkan?

(+ & -) Hur upplever du att samverkan fungerar?

(+ & -) Vilka förutsättningar finns det för samverkan?

(+ & -) Vad har du för roll/funktion gällande samverkan?

(+ & -) Vilka förväntningar har du på samarbetsparterna?

(+ & -) Hur går ni tillväga för att inleda en ny samverkan? (Vem är initiativtagaren? Är det samma person(er) som har/tar huvudansvaret för att folkhälsoarbetet ska förverkligas? Hur ser planeringen ut? Vilka deltar i planeringen?)

(+ & -) Finns det ett skrivet avtal för folkhälsoarbetet mellan de samverkande aktörerna? (Om ja, vad innehåller avtalet? Om nej, hur kommer det sig?)

(+ & -) Hur fungerar dialogen mellan samarbetsparterna?

(-) Vad gör ni för att förbättra relationen mellan de samverkande aktörerna?

(+ & -) Vad kan förbättra och utveckla samverkan mellan och inom organisationen?

7] Hur ser en ideal samverkan ut för dig? Finns det några centrala faktorer?

(om ja) Vilka? Hur gör man för att få dessa att fungera?

(om nej) Hur kommer det sig? Vad kan man göra för att skapa bättre förutsättningar till samverkan?

8] Vilka visioner har du med samverkan för att bedriva folkhälsoarbeten?

Vilka mål har du? Hur ser du på kommande samverkan? Vilka visioner har din organisation med samverkan för att bedriva folkhälsoarbeten? Vilka mål har ni?

9] Hur kan samverkan påverka folkhälsoarbetet? Har samverkan någon betydelse?

